ПРАЛЕТАРЫ ЎСІХ КРАІН, ЯДНАЙЦЕСЯ!

Літаратура і мастацтва

ОРГАН МІНІСТЭРСТВА КУЛЬТУРЫ І ПРАЎЛЕННЯ САЮЗА ПІСЬМЕННІКАЎ БССР

№ 15 (1652) | Аўторак, 20 лютага 1962 года. | Цана 4 кап.

ГОМЕЛЬ ПЕРАДВЫБАРНЫ

ВЕЧАРЫ І КАНЦЭРТЫ

Культасветустановы горада дзейна рыхтуюцца да знамянальнай даты — выбараў у Вярхоўны Савет СССР. У агітпунктах, клубах прадпрыемстваў і ўстаноў, у бібліятэках праводзяцца вечары выбаршчыкаў, чытаюцца лекцыі і даклады аб савецкай выбарчай сістэме.

Гурткі мастацкай самадзейнасці Палаца культуры чыгуначнікаў імя Ул. І. Леніна рыхтуюць вялікія святочныя праграмы канцэртаў, у якіх прымуць удзел танцоры, спевакі, артысты, музыканты. Нядаўна савет Палаца стварыў агітбрыгаду ў складзе 17 самадзейных артыстаў. Агітбрыгада будзе выступаць на выбарчых участках горада. Артысты народнага тэатра паспяхова рэпеціруюць п'есу «Картачны домік» Стэгліка. Прэм'ера спектакля адбудзецца ў сакавіку.

Днямі ў Палацы культуры быў арганізаваны вечар пытанняў і адказаў. Ён прайшоў цікава і змястоўна. Пасля вечара выбаршчыкі прагледзелі канцэрт мастацкай самадзейнасці.

АРТЫСТЫ—ГЛЕДАЧАМ

У абласным тэатры складзен план абслугоўвання гледачоў спектаклямі на час выбарчай кампаніі. Аб гэтым паведаміў у рэдакцыю намеснік дырэктара тэатра Г. Барадзін.

Адбыліся выезды артыстаў з творчымі справаздачамі. Артысты пабывалі ў Светлагорску, Парычах, Рагачове, Карме. Там былі паказаны спектаклі «Лявоніха на арбіце», «Заводскія рабяты», «Згублены сын».

Створаны канцэртныя брыгады. У рэпертуары брыгад — сцэны са спектакляў, беларускія і рускія сучасныя песні.

НАГЛЯДНАЯ АГІТАЦЫЯ

У чытальнай зале абласной бібліятэкі экспануецца выстаўка «Насустрач выбарам». На выстаўцы— Палажэнне аб выбарах, Канстытуцыя СССР, творы Ул. І. Леніна аб савецкім будаўніцтве, брашуры аб самай дэмакратычнай у свеце выбарчай сістэме. Абсталяваны стэнд у дапамогу агітатарам. Тут ёсць артыкулы дзеячоў Камуністычнай партыі і Савецкага ўрада, часопісы. У бібліятэцы працуе стол даведак па выбарчых пытаннях.

ТЭЛЕВІЗІЙНЫЯ НАРЫСЫ

Канцэрты па заяўках выбаршчыкаў рыхтуе студыя тэлебачання. Для тэлегледачоў будуць выкананы любімыя творы беларускіх, рускіх, украінскіх кампазітараў. У праграму канцэртаў уключаны тэлевізійныя нарысы аб кандыдатах у дэпутаты Вярхоўнага Савета СССР.

Маладзёжны лекторый у калгасе

Доўгі час не магла наладзіцца культасветработа ў Палацы культуры калгаса «Чырвоная змена» Любанскага раёна. Пярвічная партарганізацыя калгаса вырашыла прызначыць загадчыкам клуба Антона Шаплыку, аднаго з удзельнікаў мастацкай самадзейнасці раённага Дома культуры.

З першых дзён малады камуніст актыўна ўзяўся за работу.

— Дапамажыце арганізаваць маладзёжны лекторый па маральным кодэксе будаўніка камунізма, — звярнуўся А. Шаплыка ў раённы камітэт камсамола,— Нам патрэбны лектары.

Першую лекцыю з цыкла аб маральным кодэксе будаўніка камунізма прачытала член лектарскай групы райкома камсамола Т. Сарокіна. На наступную лекцыю сабраліся не толькі калгаснікі сельгасарцелі «Чырвоная змена», а і рабочыя пеньказавода і крухмальнага завода.

Актыўны ўдзел у чытанні лекцый прымаюць інспектар раённага аддзела народнай асветы А. Мажэйка, сакратар райкома камсамола Ф. Майсейшын, сакратар камсамольскай арганізацыі пеньказавода Валянціна Жукава і многія іншыя актывісты раёна.

Апрача лекцый аб маральным кодэксе на вечарах часта выступаюць з абменам вопытам перадавікі сельскай гаспадаркі і прамысловасці раёна.

СЕЛЬСКІ НАРОДНЫ ХОР

Сяло Азершчына Рэчыцкага раёна. Тут чвэрць стагоддзя таму назад нарадзіўся старэйшы ў рэспубліцы самадзейны сельскі хор. Арганізатарам яго была аматарка песеннай творчасці Таццяна Карнееўна Лапаціна.

Вялікі творчы шлях прайшоў за гады існавання самадзейны харавы калектыў. Беларускія і рускія народныя песні, песні народаў нашай краіны ў яго выкананні гучалі ў Маскве, Мінску, Гомелі, Рэчыцы. Харавы калектыў выступаў са справаздачай перад масквічамі ў дні Першай дэкады беларускага мастацтва і літаратуры, на Усесаюзным фестывалі моладзі, на рэспубліканскіх аглядах самадзейнага мастацтва.

За высокае выканаўчае майстэрства, шматгадовае кіраўніцтва хорам яго арганізатару Т. К. Лапацінай было прысвоена званне заслужанага дзеяча мастацтваў БССР.

Удзельнікі хору — калектыўныя творцы многіх новых песень, якія заваявалі шырокую папулярнасць у харавых самадзейных калектывах рэспублікі. Абласны Дом народнай творчасці выдаў спецыяльны зборнік песень сельскага хору.

Творчаму калектыву сяла Азершчына Міністэрства культуры БССР прысвоіла званне народнага хору.

У час перапынку паміж пасяджэннямі. Віцэ-прэзідэнт Акадэміі мастацтваў СССР М. Манізер і народны мастак БССР З. Азгур.

Камсамолка Тамара Сурмянкова працуе круцільшчыцай у бабінажным цэху Магілёўскага завода штучнага валакна. Пад яе наглядам танюсенькія павуцінкі, якія паступаюць сюды з прадзільнага цэха, ператвараюцца ў моцныя, прыгожыя шаўковыя ніці. Тамара не ведае, дзе, у якім горадзе ткуць з іх шаўковае палатно і шыюць празрыстыя блузкі і вясельныя сукенкі. Але яна ўпэўнена, што яны заўсёды прыносяць людзям, у першую чаргу такім жа дзяўчатам, як і яна сама, вялікае задавальненне.

І таму такі радасны настрой у дзяўчыны, калі яна здымае са свайго маленькага станка чарговую бабіну шаўковых нітак...

Фота Ул. КРУКА.

ТВАРЫЦЬ ДЛЯ НАРОДА, У ІМЯ КАМУНІЗМА

VI З'ЕЗД МАСТАКОЎ САВЕЦКАЙ БЕЛАРУСІ

Два дні, 15 і 16 лютага, працаваў у Мінску VI з'езд мастакоў Савецкай Беларусі. У спрэчках па абмеркаванню справаздачнага даклада праўлення саюза і даклада рэвізійнай камісіі прынялі ўдзел беларускія мастакі і скульптары: М. Савіцкі, М. Роберман, М. Данцыг, Я. Ціхановіч, М. Бельскі, А. Анікейчык, Ул. Стальмашонак, І. Стасевіч, П. Дурчын, І. Карасёў, Я. Зайцаў, З. Азгур, М. Манасзон, А. Марыкс, П. Крохалеў, А. Гугель, І. Ахрэмчык, А. Шахновіч. старшыня праўлення Саюза архітэктараў БССР В. Ладыгіна, сакратар Саюза мастакоў СССР І. Сярэбраны, віцэ-прэзідэнт Акадэміі мастацтваў СССР М. Манізер, госці А. Німенка (Украіна), Э. Юранас (Літва), Э. Эйман (Эстонія), міністр культуры БССР Р. Кісялёў. З прамовай на з'ездзе выступіў сакратар ЦК КПБ В. Ф. Шаура, В. Ф. Шаура зачытаў прывітанне Цэнтральнага Камітэта КПБ з'езду.

Пасля заканчэння спрэчак адбыліся выбары праўлення і рэвізійнай камісіі, а таксама выбары дэлегатаў на II з'езд мастакоў СССР.

У склад новага праўлення ўвайшлі: З. Азгур, І. Ахрэмчык, М. Аўчыннікаў, П. Белаусаў, П. Воранаў, А. Глебаў, І. Давідовіч, М. Данцыг, А. Кашкурэвіч, А. Мазалёў, П. Нікіфараў, А. Паслядовіч, В. Паляйчук, М. Савіцкі, В. Савіцкі, Я. Ціхановіч, В. Цвірка.

СПРАВАЗДАЧНЫ ДАКЛАД ПРАЎЛЕННЯ

VI з'езд мастакоў Савецкай Беларусі, — сказаў дакладчык П. Нікіфараў, — сабраўся ў выдатны час. Рашэнні XXII з'езда КПСС, новая Прагама партыі, успрынятая ўсім прагрэсіўным чалавецтвам як Камуністычны маніфест нашай сучаснасці, адкрылі новую старонку ў гісторыі Савецкай дзяржавы.

Новая Прагама КПСС вызначае напрамак развіцця савецкай літаратуры і мастацтва ў новых умовах жыцця, іх значэнне ў фарміраванні чалавека камуністычнага заўтра.

«Галоўная лінія ў развіцці літаратуры і мастацтва — умацаванне сувязей з жыццём народа, праўдзівае і высокамастацкае адлюстраванне багацця і мнагастайнасці сацыялістычнай рэчаіснасці, натхнёны і яркі паказ новага, сапраўды камуністычнага, і выкрыццё ўсяго таго, што перашкаджае руху грамадства наперад». Гэтыя выдатныя словы з Праграмы партыі выклікаюць глыбокае пачуццё гордасці і радасці ў сэрцы работнікаў савецкага мастацтва. Няма для нас больш вялікага шчасця, чым аддаваць усе свае творчыя сілы, усе свае здольнасці і майстэрства на карысць нашага народа.

— Мы, беларускія мастакі, —гаворыць далей П. Нікіфараў,—павінны грунтоўна прааналізаваць жыццё і працу нашай творчай арганізацыі, вызначыць перспектывы на далейшае. Цяпер, пасля XXII з'езда КПСС, усе мы разумеем, што нельга жыць па-старому, не ўдасканальваючы стыль і метад нашай работы, не развіваючы паслядоўна камуністычных асноў як у творчасці, так і ў арганізацыйнай дзейнасці.

У рабоце Саюза мастакоў Беларусі ёсць свае поспехі, але ёсць і шмат недахопаў. Аднак канстатаваць недахопы — гэта адно, а прааналізаваць прычыны іх — зусім іншае. Мала таксама выказаць жаданне ліквідаваць недахопы, трэба вызначыць практычныя магчымасці перабудовы ўсёй нашай работы, каб узняць беларускае выяўленчае мастацтва на яшчэ большую вышыню.

Званне савецкага мастака вельмі ганаровае, і ў той жа час яно да многага абавязвае. Без высокай патрабавальнасці да самога сябе, без напружанай штодзённай працы нельга стаць на ўзровень тых высокіх патрабаванняў, якія прад'яўляюць да мастакоў партыя і народ. Самазаспакоенасць у любой справе шкодная, а ў мастацтве — проста нецярпімая. Тым больш цяпер, калі наш народ пачаў будаўніцтва камунізма, калі ў навуцы, тэхніцы, прамысловасці, сельскай гаспадарцы, у галіне культуры і духоўнага жыцця людзей адбыліся такія небывалыя змены.

Два гады, якія прайшлі пасля V з'езда мастакоў Беларусі, даюць падставу для сур'ёзнай творчай размовы, працягвае П. Нікіфараў. За гэты час у нас адбыліся дзве вялікія рэспубліканскія выстаўкі ў 1960—1961 гадах. Можна падвесці некаторыя вынікі нашай работы і параўнаць іх з дасягненнямі ўсяго савецкага выяўленчага мастацтва.

Пасля правядзення Рэспубліканскай мастацкай выстаўкі ў 1960 годзе перад нашым творчым саюзам стала пытанне, ці здолеем мы папоўніць беларускі раздзел Усесаюзнай выстаўкі новымі экспанатамі (да адкрыцця выстаўкі заставалася ўсяго паўгода). Мы не толькі здолелі гэта зрабіць, але і арганізавалі ў Мінску да XXV з'езда Кампартыі Беларусі цікавую выстаўку работ. Была падрыхтавана, праўда, крыху паспешліва, выстаўка, прысвечаная 20-годдзю абароны Брэсцкай крэпасці, на якой таксама былі прадстаўлены новыя творы.

Можна сказаць, што ў 1960 — 1961 гадах беларускія мастакі папрацавалі інтэнсіўна і ўвогуле плённа.

На V з'ездзе мастакоў Беларусі гаварылася аб неабходнасці больш увагі ўдзяляць сучаснай тэматыцы. Цяпер сучасная тэма вызначае напрамак творчасці майстроў пэндзаля і разца. Сённяшняе жыццё народа дае нам бясконцае мноства матэрыялу, на аснове якога могуць стварацца разнастайныя мастацкія вобразы, могуць шырока праяўляцца творчая ініцыятыва і індывідуальная асаблівасць кожнага мастака.

У дакладзе на XXII з'ездзе партыі Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў заклікаў усіх дзеячоў літаратуры і мастацтва да смелай, наватарскай распрацоўкі тэм сучаснасці. Бо іменна ў рабоце над творамі, прысвечанымі сённяшняму дню, працэсу фарміравання камуністычных грамадскіх адносін паміж людзьмі перш за ўсё заключаецца сувязь мастацтва з народам.

І тут трэба сказаць, працягвае П. Нікіфараў, што, нягледзячы на некаторыя нашы поспехі, мы яшчэ па-сапраўднаму не вырашаем тых задач, што паставіла перад работнікамі мастацтва само жыццё. Аб вартасцях таго ці іншага твора мяркуюць перш за ўсё па тым, наколькі глыбока ён адлюстроўвае жыццё чалавека, які яго ідэйна-эстэтычны змест, ці зможа ён заваёўваць розум і сэрцы людзей, адкрыць перад чалавекам новыя далягляды. А ці многа такіх твораў з'явілася ў нас за апошнія гады? Вельмі мала.

У чым жа справа? Перш за ўсё ў недастаткова глыбокіх, часам павярхоўных, адносінах да зместу твора. Добрая тэма яшчэ не ўсё. Яна не вычэрпвае зместу, які залежыць ад таго, якія думкі ўклаў у твор мастак, якія вобразы ён стварыў. Нельга таксама добрай тэмай прыкрываць недахопы майстэрства, гэта толькі прыніжае саму тэму, кампраметуе яе. Хіба можа быць ярка выяўлены змест твора, калі ён не набудзе належнага мастацкага ўвасаблення? А ў нас некаторыя таварышы схільны даравацъ слабую мастацкую выразнасць твора, лічачы, што яго змест «вывязе». Другія, наадварот, захапляюцца толькі формай. Але ж нельга адрываць змест ад формы.

Часам нашы мастацкія работы выглядаюць вонкава зусім праўдзівымі, у іх ёсць нейкая часцінка сучаснага жыцця, з большай ці меншай пераканаўчасцю паказваюцца нашы героі-сучаснікі. Але гэтыя творы ўсё ж пакідаюць гледача раўнадушным, бо мастак не ўзнімаецца да значных абагульненняў. Як прыклад, П. Нікіфараў называе карціны А. Бархаткова «Знатная свінарка Л. Галушка», М. Манасзона «Мінск перадсвяточны», Б. Няпомняшчага «На мінскай набярэжнай», скульптуру І. Глебава «Даяркі».

Дакладчык гаворыць, што на выстаўках шмат бывае выпадковых пейзажных эцюдаў. Тое, што эцюды з натуры пішуць усе жывапісцы, зусім заканамерна; не выклікае сумнення таксама і тое, што не абавязкова ўсе эцюды звязваць з глыбокімі творчымі задачамі. Але бясспрэчна і іншае, што эцюды не могуць і не павінны вызначаць творчае аблічча мастака, яны ў аснове сваёй толькі дапаможны матэрыял, які складае нейкую частку творчага працэсу. На жаль, вялікая група беларускіх мастакоў літаральна на кожнай выстаўцы паказвае адны мала змястоўныя эцюды. Беднасць зместу ў мастацтве нельга апраўдаць нічым, нават і вельмі высокім майстэрствам.

Імкнучыся адысці ад ілюстрацыйнай апісальнасці, некаторыя мастакі становяцца на шлях, калі можна так сказаць, штучнай манументалізацыі вобраза. Спрашчаючы кампазіцыю, сілуэт, гранічна адкідваючы дэталі, падкрэсліваючы статычнасць фігур, такія мастакі разлічваюць на нейкую вобразнасць, значнасць выражэння. Найбольш наглядна гэта відаць у скульптурных работах М. Якавенкі і В. Гроса, у жывапісу — у карцінах — «Даяркі» І. Рэя, «Хлеб» Л. Шчэмелева, «Калгасніца» Ул. Мінейкі і іншых. У скульптуры «Мантажнік» М. Якавенкі кідаецца ў вочы вонкавая абагуленасць, якая даходзіць у характарыстыцы твару да дэфармацыі, наўмысная трактоўка фактуры. У гэтай скульптуры няма ні абагуленай значнасці вобраза, ні духоўнага высакародства, ні ўнутранага характва. Калі твор неглыбока захапляе жыццё, калі ён не мае глыбокага падтэксту, то самі па сабе мастацкія прыёмы нічога не даюць.

Вобразнае выражэнне багатай духоўнай сутнасці савецкага чалавека — вось найпершая мэта выяўленчага мастацтва.

Сутнасць наватарства не ў тым, што мастак стварае нешта не падобнае на творы папярэднікаў, а ў тым, што яго мастацкае разуменне жыцця адкрывае ў мастацтве новыя шляхі, якія ўзбагачаюць творчыя магчымасці выяўленчага мастацтва.

Вось чаму трэба гаварыць аб тых, перш за ўсё, маладых мастаках, якія няправільна разумеюць само слова «наватарства». Нельга не ўспомніць выстаўку работ маладога жывапісца Л. Шчэмелева, якая была арганізавана ў саюзе. Здавалася б, каму, як не маладому мастаку з усім запалам і дапытлівасцю да ўсяго новага, нецярпімасцю да руціны заўважаць подых нашага часу, яго непаўторныя рысы. Але як далёка стаяць ад рэальнага жыцця работы Л. Шчэмелева. Мастак цікавіцца толькі фармальнымі пытаннямі і вонкавымі адзнакамі почырка. Аб чым гаворыць яго карціна «Кавалі» — проста незразумела. Л. Шчэмелева неаднаразова крытыкавалі, але ён пакуль не зрабіў для сябе ніякіх вывадаў.

Пошукі адметнай творчай манеры і сваіх прыёмаў пісьма не павінны быць самамэтай. Калі знойдзеныя мастаком пэўныя выяўленчыя сродкі памагаюць раскрыць праўду жыцця, стварыць усхваляваныя вобразы чалавека, дык гэта вельмі добра. Якія, напрыклад, могуць быць пярэчанні супраць выдатнага партрэта кампазітара Кара-Караева работы Т. Салахава або яго ж вядомай карціны «На працоўную вахту»? Тут мастак бачыць жыццё поўна, усебакова, глыбока разумее чалавека. Ён увасабляе тэму па-свойму, сваёй мовай, але яна зразумелая кожнаму гледачу. Або прыклад з беларускага мастацтва — карціна Р. Кудрэвіч «Беларускія прыпеўкі». Па манеры пісьма, па прыёмах яна, здавалася б, не нясе нічога новага. Але яна глыбока сучасная. У гэтай карціне паказаны маладыя людзі калгаснай вёскі з іх прывабнымі душэўнымі якасцямі.

Пераважная большасць савецкіх мастакоў прыйшла да вываду, што шукаць новыя формы, вядома, трэба, але жыццёвая праўда, жыццёвая паўнакроўнасць вобраза заўсёды застанецца абавязковай рысай нашага мастацтва, якое развіваецца на аснове метаду сацыялістычнага рэалізму.

Большасць нашых твораў недапрацавана і ў адносінах раскрыцця зместу і ў фармальных адносінах, і таму яны не дасягаюць поўнасцю сваёй мэты. Калі твор цалкам выражае ўсё тое, да чаго імкнуўся яго аўтар, мы можам весці размову аб ступені яго значнасці і вартасцей вельмі канкрэтна. Возьмем, напрыклад, карціны «Абаронцы Брэста» І. Ахрэмчыка, «Беларускія прыпеўкі» Р. Кудрэвіч альбо скульптуры «Лу Сінь» З. Азгура, «Гастэла» А. Бембеля, «Партрэт мастачкі» М. Савіцкага. У іх нельга нічога дадаць або адняць. Іншая справа, можна гаварыць і нават спрачацца аб ступені значнасці іх зместу, аб багацці мастацкіх сродкаў. А колькі ў нас ёсць такіх твораў, якія павінны былі б быць больш завершанымі як па думцы, так і па мастацкаму выражэнню. Гэта, напрыклад, карціны Я. Ціхановіча «Трактары «Беларусь» у Кітаі», «Вяртанне» П. Крохалева, «Даяркі» А. Малішэўскага. Вялікая тэма ў іх так і не знайшла належнага раскрыцця.

Я. Зайцаў пасля карцін «Абарона Брэсцкай крэпасці» і «Сталі насмерць» не стварыў завершанай карціны, у якой бы ён, як гаворыцца, поўнасцю раскрыў самога сябе. Уявіце сабе карціну гэтага мастака «Дарагі госць» у яе поўным і магчымым, завершаным выглядзе. Наколькі гучанне яе было б мацнейшым, хоць яна і цяпер адна з лепшых работ нашага раздзела на Усесаюзнай выстаўцы. А хіба цалкам дасягнуў сваёй мэты ў вельмі цікава задуманым і ў асноўным вырашаным трыпціху В. Цвірка? Мастак, безумоўна, мог бы больш арганічна вырашыць кампазіцыю, узаемасувязь фігур з прыродай.

Тое ж можна сказаць і аб алегарычнай скульптуры А. Бембеля «Няхай ніколі не будзе ўзняты меч». Справа тут не столькі ў недастатковай тэхнічнай аддзелцы твора, колькі ў тым, што не да канца даведзена вобразная думка, не знойдзены дакладныя акцэнты. Вырашаць скульптурныя творы шляхам алегорыі — складаная і надзвычай адказная задача. Яна абавязкова патрабуе багацця думкі аўтара, інакш алегорыя ператвараецца ў схему. А вось багацця і складанасці адлюстравання няма ў рабоце А. Бембеля, няма дастатковага пластычнага абгрунтавання думкі. А варта давесці да поўнай дасканаласці гэты твор, і ён стане вельмі прыкметным у нашым мастацтве. Па сутнасці, не выходзіць за межы эскіза і скульптура С. Селіханава «Першы цюбінг».

Партыя вучыць нас бачыць у жыцці самае галоўнае, прагрэсіўнае, ставіць і вырашаць у мастацтве тыя пытанні, якія больш за ўсё хвалююць людзей, выказваюць іх карэнныя інтарэсы і спадзяванні. Нядаўна адбылася нарада работнікаў сельскай гаспадаркі нашай рэспублікі, на якой з яркай прамовай выступіў Мікіта Сяргеевіч Хрушчоў. За прыведзенымі на нарадзе фактамі, лічбамі, прыкладамі стаіць разнастайная, кіпучая дзейнасць беларускага народа. Вось дзе барацьба за новае, вось дзе сапраўднае наватарства, барацьба з коснасцю, з руцінай. Ці не гэта галоўнае мярыла для нас, мастакоў? Ці не гэта матэрыял для натхнення? Якія выдатныя людзі працуюць на беларускай зямлі! Іх нам не трэба прыхарошваць, яны цудоўныя ў поўным сэнсе гэтага слова! На жаль, наша выяўленчае мастацтва не адлюстроўвае ўсяго багацця жыцця рэспублікі.

Быць на ўзроўні сучаснасці ў мастацтве можна толькі тады, калі змест творчасці мастака глыбока ўваходзіць сваімі карэннямі ў праблемы сучаснага жыцця народа.

Не магу не ўспомніць, гаворыць П. Нікіфараў, карціну М. Савіцкага «Лён», якую ён упарта лічыць адным са сваіх удалых твораў. Жыццё нашай вёскі, аблічча яе людзей і іх унутраны свет зусім інакшыя, чым гэта паказана ў карціне Савіцкага. У ёй ёсць своеасаблівая задушэўнасць, паэтычнасць і свой рытмічны каляровы лад. Але сапраўднага жыцця ў ёй няма.

Дакладчык гаворыць далей аб задачах нашай мастацкай крытыкі, аб атмасферы ўзаемнай патрабавальнасці ў творчым калектыве. Голас крытыкі, зазначае ён, павінен адчувацца ў рабоце мастацкіх саветаў, выставачных камітэтаў, творчых секцый. Ад стану і ўзроўню нашай крытычнай думкі залежыць і кірунак творчых намаганняў усяго калектыву, і сама творчая абстаноўка ў саюзе. Усе мы згодны з тым, што крытыка павінна быць прынцыповай і добразычлівай. На жаль, нярэдка за шыльдай прынцыповасці тояцца нігілістычныя, пагардлівыя адносіны да традыцый свайго мастацтва. З другога боку, існуе не менш шкодная тэндэнцыя, калі ўсякае пачынанне, хай крыху спрэчнае або недастаткова яснае, катэгарычна адмаўляецца, без жадання правільна зразумець мастака.

Асабліва важна, каб нашы крытыкі ўважліва прыкмячалі ўсё добрае, нават невялікія, першыя парасткі яго і ў той жа час шчыра гаварылі аб хібах твораў, незалежна ад таго, кім твор напісаны. Крытыка перш за ўсё павінна быць глыбока партыйнай і адлюстроўваць за-

(Працяг на 2-й стар.).

ВОКАМ ЗБОКУ

З ЗАЛЫ З'ЕЗДА МАСТАКОЎ

Хто слухаў, а хто не толькі слухаў...

На другі дзень пасля з'езда ў рэдакцыю зайшлі мастакі Р. Грамыка, А. Волкаў, М. Лісоўскі і М. Жытніцкі.

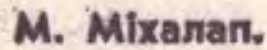
— Вось, калі ласка, у дадатак да таго, што зрабіў ваш фотакарэспандэнт... Праўда, без фотааб'ектыва, але аб'ектыўна.

(Гл. ст. ст. 2 і 3).

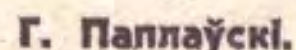
В. Ціхановіч.

Землякі з Навабеліцы — маскоўскі мастак Г. Ніскі і гомельскі мастак В. Пакаташкін.

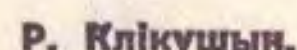
Мал. Р. ГРАМЫКІ.

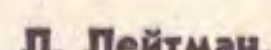
М. Міхалап.

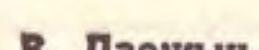
Г. Паплаўскі.

Р. Клікушын.

Л. Лейтман.

В. Дзежыц.

А. Забораў.

В. Галубовіч.

ТВАРЫЦЬ ДЛЯ НАРОДА, У ІМЯ КАМУНІЗМА

(Працяг. Пачатак на 1-й стар.).

патрабаванні грамадства, а не асобных знаўцаў і цаніцеляў.

На мінулым з'ездзе ўзнімалася пытанне аб адносінах паміж мастакамі і гледачамі. Але, на жаль, яно тады не атрымала выразнага асвятлення і вырашэння. Адна з важнейшых задач мастацтва — развіваць культуру народа, выхоўваць у людзей высокія эстэтычныя густы. Хто, як не мы, мастакі і мастацтвазнаўцы, павінны зрабіць здабыткам працоўных мас сапраўдныя мастацкія каштоўнасці. Але каб пераконваць народ, трэба гаварыць з ім на агульнай мове, жыць з ім аднымі вялікімі чалавечымі пачуццямі і думкамі.

Адной з умоў развіцця здаровай таварыскай крытыкі з'яўляецца патрабавальнасць самога мастака да сябе, яго імкненне да няспыннага творчага росту.

Самая сур'ёзная бяда нашай крытыкі ў тым, што яна часта абмяжоўваецца падзелам твораў на добрыя і дрэнныя. А мэта ж крытыкі, калі па-сапраўднаму разабрацца, — паказаць ступень грамадскай значнасці твора, паказаць, якія тыповыя бакі нашага жыцця ён адлюстроўвае.

Многім нашым крытыкам не хапае ведання жыцця, яны часцей за ўсё варацца ва ўласным саку, унутры свайго асяроддзя. Трэба зрабіць усё, каб нашы крытыкі маглі грунтоўна і глыбока вывучаць рэчаіснасць, ведаць запатрабаванні народа, яго духоўны і культурны ўзровень.

Важнай праблемай, над якой павінна працаваць наша крытыка, з'яўляецца пытанне аб высвятленні нацыянальнай своеасаблівасці мастацтва. М. С. Хрушчоў у сваім дакладзе на XXII з'ездзе партыі гаварыў аб тым, што выкарыстанне нацыянальнага каларыту ў літаратуры і мастацтве зусім натуральна. Аднак архаізм не можа з'яўляцца рысай сучаснай нацыянальнай формы.

Дакладчык заклікае сур'ёзна падумаць аб падрыхтоўцы і выхаванні кадраў мастацтвазнаўцаў. Пры Тэатральна-мастацкім інстытуце мяркуецца адкрыць неўзабаве завочнае мастацтвазнаўчае аддзяленне. На гэтае аддзяленне трэба прымаць людзей з жыццёвым вопытам, людзей, якія любяць мастацтва і могуць прынесці карысць у абранай галіне творчасці.

Неабходна змяніць сам характар работы крытычнай секцыі саюза, заяўляе дакладчык. Трэба дабіцца, каб секцыя не замыкалася, а працавала ў садружнасці з іншымі секцыямі, каб крытыкі пастаянна наведвалі майстэрні мастакоў, ездзілі з імі ў творчыя камандзіроўкі, каб яны выступалі ў газетах і часопісах не толькі з аглядамі і інфармацыйнымі артыкуламі, а авалодвалі майстэрствам крытычнай публіцыстыкі.

Пасля гэтага дакладчык пераходзіць да разгляду становішча ў розных відах і жанрах выяўленчага мастацтва рэспублікі. Гаворачы пра жывапіс, ён зазначае, што секцыя жывапісцаў — найбольш шматлікая і самая актыўная ў саюзе. Яна больш, чым астатнія, папоўнілася маладымі творцамі.

Раздзел жывапісу на нашых выстаўках стаў больш разнастайным і цікавым. Цяпер наглядаецца пэўная гармонія ў суадносінах жанраў: побач з карцінамі на сучасную і гістарычную тэмы можна бачыць пейзаж, групавы партрэт і партрэт, а таксама нацюрморт. Кожны з гэтых жанраў мае свае поспехі. Прыемна адзначыць, што бытавая тэма ў творчасці мастакоў цяпер набывае больш сур'ёзны і значны характар. Яна звязана перш за ўсё з працоўнай дзейнасцю нашых людзей. На гэтую тэму напісаны карціны «Абмеркаванне праекта новага сяла» І. Давідовіча, «Свята ўраджаю» А. Шыбнёва, «На вахту» Н. Воранава, «Абавязацельства» М. Савіцкага, «На малочнай ферме», «Паведамленне ТАСС» Я. Красоўскага, «Ангара-Ангара» І. Стасевіча, серыя работ М. Данцыга, прысвечаная Салігорску, і іншыя.

Не ўсе жанры жывапісу ў нас развіваюцца раўнамерна. Хоць тэматычная карціна займае вядучае месца, аднак у колькасных адносінах на выстаўцы пераважае пейзаж. Само па сабе гэта нядрэнна. Народ праяўляе вялікую цікавасць да вобразаў роднай прыроды. Шкада толькі, што застаецца яшчэ далёка не вырашанай праблема стварэння пейзажа-карціны. Дакладчык адзначае лепшыя пейзажы апошніх год. Яны належаць В. Цвірку, А. Шыбнёву, Галіне Азгур, Н. Воранаву.

Мастакі, якія жывуць у абласцях, таксама больш за ўсё працуюць у жанры пейзажа. Аднак, за выключэннем П. Данелія, І. Пушкова, В. Казачэнкі і ў пэўнай меры А. Каржанеўскага, работы майстроў з абласцей не ўзнімаюцца да ўзроўню пейзажа-карціны. Высокай ацэнкі заслугоўваюць невялікія пейзажы Я. Красоўскага з іх каларыстычнымі асаблівасцямі. І ў той жа час на выстаўках з'яўляецца многа добрых пейзажаў, якія маюць эцюдны характар, — напрыклад, апошнія работы Ф. Дарашэвіча.

Трэба адзначыць, гаворыць П. Нікіфараў, што прырода Беларусі значна больш яркая і багацейшая за тую, якую мы бачым на палотнах. У адлюстраванні прыроды ў нас яшчэ пераважае лірычная інтымнасць у звыклым для жывапісу мінулага выяўленні. Але ж не толькі сама прырода, але і ўспрыйманне яе змяняецца. Не дарма такое добрае ўражанне робіць своеасаблівa скампанаваны, прыгожа напісаны пейзаж «Саўгас «Аколіца» М. Блішча, прасякнуты пачуццём нашага часу, а таксама цікавыя і змястоўныя па матывах, прадуманыя па кампазіцыі пейзажы С. Каткова.

Да гэтага часу ў беларускім мастацтве вельмі адстае партрэтны жанр. Сапраўды, удалых, выразных партрэтаў у нас вельмі мала. Гэта — «Пастух» А. Гугеля, «Партрэт Аладава» І. Ахрэмчыка, натхнёны псіхалагічны «Партрэт мастачкі» М. Савіцкага, прывабны па вобразу партрэт «Леначкі» Я. Харытоненкі. Гэтыя творы, вядома, далёка не вырашаюць праблемы стварэння вобраза сучасніка ва ўсёй велічы і багацці яго ўнутранага свету.

Крыху аднабакова развіваецца гістарычны жывапіс. У ім мастакі больш звяртаюцца да тэмы Айчыннай вайны, забываючыся аб іншых гістарычных падзеях у жыцці беларускага народа.

Асобна трэба сказаць аб рабоце беларускіх жывапісцаў над вобразам Ул. І. Леніна. Гэта невычарпальная тэма, якая набывае ў перыяд будаўніцтва камунізма новы сэнс. За апошні час новых твораў аб Леніне з'явілася нямнога. З іх можна адзначыць хіба толькі карціну І. Давідовіча — «Вялікі пачын», якая перадае каларыт эпохі і з вялікім пачуццём, пераканаўча раскрывае вобраз Уладзіміра Ільіча.

Я ўжо гаварыў аб тым, працягвае далей П. Нікіфараў, што адзін з недахопаў нашага мастацтва — слабае прафесіянальнае майстэрства многіх нашых мастакоў. Асабліва востра стаіць зараз перад намі праблема авалодання кампазіцыяй, каларытам, разнастайнасцю выяўленчых сродкаў. У многіх карцінах прыкметна адстае малюнак. Нам трэба дабівацца дакладнага адбору мастацкіх дэталей і сувязі іх паміж сабой. Мастацтва не церпіць прыблізнасці. Мы ж занадта часта задавальняемся параўнальна «ўдалымі» творамі, што несумяшчальна з уяўленнем аб сапраўдным мастацтве.

Праўленне саюза, гаворыць дакладчык, праз сваю жывапісную секцыю не прымала належных мер для павышэння патрабавальнасці мастакоў да саміх сябе, мала дбала пра стварэнне сапраўднай творчай абстаноўкі, мала ўвагі аддавала кожнаму мастаку паасобку. Вось чаму некаторыя нашы мастакі працуюць яўна ніжэй сваіх магчымасцей.

Пасяджэнні жывапіснай секцыі наладжваліся толькі для таго, каб абмеркаваць якія-небудзь арганізацыйныя пытанні, звязаныя з падрыхтоўкай да выставак, разглядам заяў і розных рэкамендацый. Творчыя ж дыскусіі не праводзіліся. Адзінае абмеркаванне выстаўкі Л. Шчэмелева паказала, што мы яшчэ не навучыліся праводзіць падобныя мерапрыемствы.

Мы не ўдзяляем належнай увагі, зазначае П. Нікіфараў, пытанням павышэння майстэрства, асабліва мастакоў, якія жывуць у абласных цэнтрах. Толькі пры сістэматычнай сувязі мастакоў з абласцей з вядучымі майстрамі рэспублікі можна дасягнуць сур'ёзнага ўздыму мастацтва ў абласцях. Трэба нам, нарэшце, па-сапраўднаму ўстанавіць кантакты з перыферыйнымі жывапісцамі.

Сур'ёзнай крытыкі заслугоўвае стан скульптуры. Беларусь мае добры, моцны калектыў скульптараў. Дакладчык называе імёны такіх нашых майстроў, як З. Азгур, А. Бембель, А. Глебаў, С. Селіханаў, якія вядомы за межамі рэспублікі. За апошні час вырасла вялікая група маладых скульптараў. Сярод іх — Г. Мурамцаў, А. Анікейчык, Л. Гумілеўскі, І. Місько, Ул. Папсуеў, С. Вакар і іншыя. Аднак на апошніх выстаўках скульптурныя творы не займалі значнага месца. Хіба не павінна турбаваць тое, што не на поўную сілу сваіх магчымасцей працуе ў станковай скульптуры А. Бембель, мала новых твораў паказаў на апошніх выстаўках А. Глебаў? А хіба не павінна хваляваць тая акалічнасць, што маладыя скульптары І. Глебаў, Г. Мурамцаў, якія не так даўно скончылі вну, не ствараюць такіх твораў, якіх мы маем падставы чакаць ад іх. Відаць, скульптары не зусім правільна размяркоўваюць свае сілы і магчымасці паміж работай па заказах майстэрань і стварэннем твораў для выставак.

Скульптурная секцыя таксама рэдка разглядала творчыя пытанні.

Бадай, лепш за ўсё працавала графічная секцыя. Яна паказала сябе найбольш актыўнай. Паспяхова выступілі на апошніх выстаўках са сваімі работамі А. Паслядовіч, А. Волкаў, В. Ціхановіч. Секцыя папоўнілася добрымі маладымі графікамі, такімі, як А. Кашкурэвіч, Г. Паплаўскі, А. Лось. Работы гэтых мастакоў не толькі займаюць прыкметнае месца на выстаўках, але і значна ўзбагачаюць раздзел беларускай графікі.

Намеціліся зрухі і ў галіне плаката. Тут побач з мастакамі старэйшага пакалення Я. Тарасам і Р. Ганцэвічам вельмі добра паказалі сябе маладыя плакатысты І. Радунскі, А. Кашкурэвіч. Аднак да гэтага часу мы не дабіліся, каб плакат заняў належнае месца ў нашым мастацтве. Вельмі слаба папаўняецца атрад майстроў сатыры.

У рабоце графічнай секцыі тая ж бяда, што і ў іншых секцыях: творчыя праблемы вельмі рэдка выносяцца на калектыўнае абмеркаванне, не праводзіцца дыскусій. Відаць, усё гэта вынік таго, што праўленне саюза галоўным чынам займалася вырашэннем розных арганізацыйных пытанняў і мала цікавілася пытаннямі творчасці мастакоў. Не выпадкова зусім занядбана работа з мастакамі тэатра і кіно. Мастакі кіно наогул адарваны ад саюза. У мінулым годзе, праўда, праўленне арганізавала па ініцыятыве саміх мастакоў кіно першую выстаўку іх работ, але абмеркаванне не наладзілася.

Зусім недарэчнае становішча склалася з тэатральна-дэкарацыйным мастацтвам. Большасць тэатральных мастакоў, членаў нашага саюза (прычым, гэта датычыць вядучых майстроў), у тэатрах зараз не працуе. Мы занепакоены, гаворыць П. Нікіфараў, чаму такія мастакі, як А. Марыкс, Т. Разіна, І. Ушакоў, П. Масленікаў, Ц. Кіпніс, а таксама малады мастак Б. Забораў не афармляюць тэатральных пастановак? Хто ў гэтым вінаваты? Тэатральна-дэкарацыйная секцыя, па сутнасці, не працуе. Яна нават не здолела арганізаваць разам з Міністэрствам культуры рэспубліканскай нарады мастакоў тэатра.

Крыху ажывілася творчая праца майстроў прыкладнога і манументальна-дэкаратыўнага мастацтва. Былі арганізаваны выстаўкі і тэаратычныя канферэнцыі, прысвечаныя ўкараненню прыгожага ў быт народа. У члены саюза прыняты рад мастакоў-прыкладнікоў.

Узровень арганізацыйнай работы, працягвае дакладчык, стыль і метады кіраўніцтва ў нас пакуль зусім не адпавядаюць патрабаванням жыцця. А з-за гэтага церпіць і творчая работа. Неабходна ўсямерна развіваць калегіяльнасць кіраўніцтва, прыцягваць да актыўнай грамадскай дзейнасці ўсіх членаў саюза, палепшыць выхаваўчую работу. Там, дзе мы працавалі энергічна, усім калектывам, былі нядрэнныя вынікі. Нам удалося наладзіць масавую і шэфскую работу, прапаганду мастацтва шляхам правядзення сустрэч з гледачамі, лекцый і гутарак.

Аднак мы яшчэ слаба працуем з моладдзю, гаворыць П. Нікіфараў, недастаткова займаемся яе выхаваннем, мала ўвагі аддаём пытанням прафесіянальнай падрыхтоўкі маладых кадраў жывапісцаў, скульптараў, графікаў. Саюз стаяў убаку ад работы мастацкага вучылішча і Тэатральна-мастацкага інстытута, дзе падрыхтоўка спецыялістаў пастаўлена яшчэ нездавальняюча.

Дакладчык крытыкуе работу Мастацкага фонду. Па сутнасці, наша мастацкая вытворчасць, гаворыць ён, не мае неабходнай матэрыяльна-тэхнічнай базы. Няма сістэмы ў паступленні заказаў, дрэнна працуюць цэхі, вельмі нізкі ўзровень арганізацыі працы. Праўленне Саюза мастакоў правяло ў верасні 1960 года спецыяльны пленум, прысвечаны рабоце Мастацкага фонду, але і да гэтага часу многія яго рашэнні, якія датычаць арганізацыі творчай працы мастакоў, развіцця такіх важных галін, як эстамп, дэкаратыўна-прыкладное мастацтва, не выкананы.

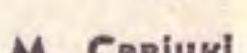
У выхаванні мастацкіх густаў у працоўных вялікую ролю заклікана адыграць афармленчае мастацтва. Але мы, гаворыць дакладчык, ніколі не ўзнімалі творчых пытанняў развіцця афармленчага мастацтва, звязанага з нагляднай агітацыяй і прапагандай. Мы ні разу не аналізавалі творчасці нашых вядучых майстроў-афарміцеляў, не прымалі захадаў да павышэння іх майстэрства. Наогул аб якасці той прадукцыі, якую выпускаюць нашы майстэрні, сур'ёзнай гаворкі ніколі не было.

Шмат ёсць недахопаў і ў рабоце выставачнага камітэта. Патрабавальнасць выстаўкома да мастакоў павышаецца, але не заўсёды ён выносіць прынцыповыя рашэнні. Як відаць, трэба часцей абнаўляць склад гэтага камітэта і больш дакладна вызначыць яго функцыі. Выставачны камітэт закліка용 арганізоўваць рэспубліканскія выстаўкі з дапамогай саюза, адбіраць лепшыя творы на іх. Вызначэнне тэматычнай накіраванасці карцін, сувязь з творчымі секцыямі, дапамога ў стварэнні ўмоў для паспяховага завяршэння твораў — вось што павінна быць асновай яго работы. І няма сэнсу нагружаць выставачны камітэт іншымі функцыямі, якія ўскладаюцца, напрыклад, на мастацкі савет Міністэрства культуры і на экспертна-закупачную камісію. Мы даўно ставілі пытанне, каб у рабоце экспертна-закупачнай камісіі быў наведзены парадак. Аднак, і да гэтага часу камісія працуе стыхійна, пад канец года, як правіла, робяць масавыя закупкі, не заўсёды адбіраючы лепшае.

У Праграме КПСС, падкрэслівае П. Нікіфараў, гаворыцца аб далейшым павышэнні ролі творчых саюзаў. Мы павінны шырока развіваць грамадскую ініцыятыву мастакоў, аказваць партыі дапамогу ў справе эстэтычнага выхавання народа.

Многага чакае ад нас вёска. Ні адзін чалавек цяпер не можа стаяць убаку ад агульнадзяржаўнай задачы ўздыму сельскай гаспадаркі. Наш творчы саюз мае нямала магчымасцей аказаць дапамогу калгасам і саўгасам у павышэнні культуры насельніцтва, забеспячэнні нагляднай агітацыяй.

Мы, мастакі Савецкай Беларусі, заключае дакладчык, запэўняем нашу Камуністычную партыю, што аддадзім усе свае сілы на выкананне пастаўленых перад намі задач, будзем цвёрда стаяць на пазіцыях сацыялістычнага рэалізму, партыйнасці і народнасці мастацтва. Мы зробім усё для таго, каб дасягнуць сапраўднага росквіту беларускага выяўленчага мастацтва і ўнесці свой уклад у будаўніцтва камунізма.

М. Савіцкі.

А. Марыкс.

Мал. А. ВОЛКАВА.

А. Каржанеўскі.

М. Манасзон.

Мал. М. ЛІСОЎСКАГА.

ГАВОРАЦЬ ДЭЛЕГАТЫ І ГОСЦІ

У зале, дзе адбываліся пасяджэнні, у кулуарах з'езда панавалі творчы дух, імкненне асэнсаваць важныя і вялікія пытанні — гутарка ішла аб надзённых задачах, якія стаяць перад выяўленчым мастацтвам Беларусі ў сувязі з рашэннямі гістарычнага XXII з'езда КПСС.

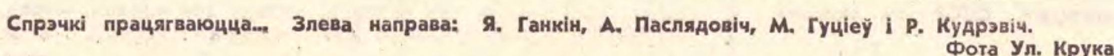
На трыбуну падымаліся прамоўцы, ішлі спрэчкі, разгортвалася крытыка.

Як у дакладзе старшыні праўлення Саюза мастакоў БССР П. Нікіфарава, так і ў выступленнях дэлегатаў з'езда і гасцей асабліва падкрэслівалася, што рашэнні XXII з'езда партыі, прынятая ім новая Праграма КПСС акрылілі работнікаў выяўленчага мастацтва, як і ўвесь наш народ, на вялікія творчыя справы.

Выкрыццё культу асобы, дэмакратызацыя ўсіх галін нашага жыцця даюць мастаку магчымасць глядзець далей, глыбей разбірацца ў з'явах сучаснасці.

Наша рэчаіснасць у няспынным развіцці і ўдасканальванні. І мастацтва таксама не можа стаяць на месцы, на ўжо дасягнутых пазіцыях. Чэрпаючы сваё натхненне з крыніц жыцця народа, мастак абавязаны шукаць тэмы і вобразы, новыя формы і фарбы, каб уздзейнічаць на гледача, выклікаць у ім высакародныя эмоцыі, развіваць яго эстэтычныя ідэалы, натхняць яго.

На ўсіх нашых творчых выстаўках і з'ездах, адзначае мастак М. Савіцкі, гаворка звычайна ідзе аб значэнні саміх тэм. Але па пытаннях тэматыкі ў нас і спрэчак, як правіла, няма. Усе мы разумеем, што асноўнай тэмай для нас з'яўляецца тэма сучаснасці ў самым шырокім сэнсе гэтага слова. Аднак убачыць у жыцці новае яшчэ недастаткова. Каб быць сучасным, трэба гэтае новае і па-сучаснаму адлюстраваць. Некаторыя лічаць, што адзінымі сродкамі адлюстравання рэчаіснасці па-ранейшаму застаюцца сродкі, якімі карысталіся вялікія мастакі мінулага стагоддзя, прыводзячы як прыклад І. Я. Рэпіна. Але ў настаўніка трэба вучыцца, а не пераймаць яго.

Спрэчкі працягваюцца... Злева направа: Я. Ганкін, А. Паслядовіч, М. Гуціеў і Р. Кудрэвіч.
Фота Ул. Крука.

Працягваючы размову аб майстэрстве, аб непарыўнай сувязі зместу і формы ў творчасці, брэсцкі мастак П. Дурчын гаворыць аб адным з важных прыёмаў мастацтва — алегорыі. Прыводзячы ў якасці няўдалага, на яго думку, алегарычнага вырашэння тэмы ў скульптуры А. Бембеля «Хай ніколі не будзе ўзняты меч», прамоўца гаворыць, што твор гэты пакідае гледача абыякавым, не выклікае ў яго эмоцый і роздуму.

Нельга забываць заканамернасці алегорыі, разважае П. Дурчын, яе мовы, прынцыпаў, дзе мера рэалізму дапускае пэўную меру ўмоўнасці, дзе эмацыянальнасць, глыбіня думкі, пластычнасць і дэкаратыўнасць спалучаюцца ў адзінае гарманічнае цэлае. Парушэнне гэтага адзінства немінуча прыводзіць да няўдачы. І хоць знешне ў скульптуры ёсць усе атрыбуты алегорыі — і каласы ў руцэ, і меч, які ляжыць каля ног, — твора не атрымалася, бо аўтар не змог пераадолець прамую залежнасць ад натуры. Твор залішне натуралістычны, ілюстрацыйны. Аўтар не знайшоў цікавай вобразнай формы раскрыцця вялікай і важнай ідэі.

Савецкі чалавек не абыякавы да жыцця, гаворыць сакратар Саюза мастакоў СССР І. Сярэбраны. Ён чакае ад мастака перш за ўсё мудрасці жыцця, бо сам поўны роздуму і разваг над рэчаіснасцю. І, вядома, яго не могуць узбагаціць рамесніцкія работы як «правага», так і «левага» напрамкаў, якія пазбаўлены філасофскай думкі. Закранаючы пытанні наватарства, ён сказаў:

— У Ленінградзе нядаўна адзін са старэйшых нашых мастакоў Вярэйскі на сваім творчым вечары гаварыў: «Я не ведаю, што такое старое і новае мастацтва, я ведаю мастацтва жывое і мёртвае». Трэба, каб наша мастацтва было жывое, сённяшняе.

Пошукі новай, вострай і жывой мовы, яснасці выражэння ў мастацтве, працягвае І. Сярэбраны, — гэта не лёгкі шлях. Тут магчымы памылкі, асабліва ў маладых мастакоў. Трэба падтрымліваць моладзь, клапаціцца працаваць з ёй, чаго мы часам не робім. І галоўнае, трэба так дапамагаць, каб чалавек сам зразумеў сваю памылку і знайшоў у сабе сілы пераадолець яе. Маладыя людзі — гордыя, неспакойныя людзі, часам яны думаюць, што ў іх і памылак ніякіх няма і не можа быць. Пакрыўдзіць чалавека проста. Быць яму таварышам і настаўнікам — складаней.

— Кожны з нас адчувае вялікую адказнасць перад гледачом, — зазначае, гаворачы аб ролі мастака ў жыцці, жывапісец Я. Зайцаў. — У сапраўднага мастака заўсёды ёсць пачуццё незадаволенасці, няёмкасці перад гледачом. І гэта вельмі прыгожае пачуццё. Мы хочам аднаго — працаваць лепш, пісаць ярчэй, выразней. Гэтым заклапочаны і маладыя і старэйшыя мастакі. Знайсці новае, адпавядаючае сённяшняму жыццю, сённяшняму чалавеку, — на гэта павінна быць нацэлена ўся наша работа.

Віцэ-прэзідэнт Акадэміі мастацтваў СССР М. Манізер спыняецца на важнейшых пытаннях сацыялістычнага рэалізму. Метад сацыялістычнага рэалізму, гаворыць ён, прадугледжвае разнастайнасць форм і сродкаў адлюстравання жыцця, багацце творчых індывідуальнасцей. Усе найвялікшыя дасягненні выяўленчага мастацтва — гэта вышэйшае дасягненне рэалізму. І таму мова рэалізму такая ж новая, як і старая, бо яна праўдзіва адлюстроўвае акаляючую рэчаіснасць у яе развіцці. Гэта робіць мову рэалізму заўсёды новай і жывой.

Але мова гэта надзвычай цяжкая, яна патрабуе шматгадовай працы і таленту. Адступіць ад рэалізму прасцей, чым авалодаць ім.

Як паказваць нашага сучасніка? Пра гэта асабліва многа гаварылі выступаючыя. Многія з іх справядліва абураліся тэндэнцыяй некаторых нашых мастакоў агрубляць героя — нашага сучасніка, паказваць яго прымітыўным. Другія, наадварот, выступалі супраць непатрэбнага ўпрыгожвання, супраць саладжавасці.

У многіх скульптурах, якія былі прадстаўлены на Усесаюзнай выстаўцы ў Маскве, гаворыць скульптар М. Роберман, адсутнічаюць больш-менш прадуманыя адносіны да пластычнай сістэмы, законы кампазіцыі, прапорцый, анатоміі. Гэта адчуваецца і ў жывапісу — напрыклад, у карцінах. М. Савіцкага «Лён», «Сацабавязацельства», «Трактарысты» і іншых. Стварэнне вобраза станоўчага героя нашага часу вельмі складаная і, разам з тым, надзвычай важная задача — праз вобраз яго мы прапагандуем наш савецкі лад, які натхняе чалавецтва на барацьбу за лепшае будучае.

Гаворачы аб неабходнасці развіцця творчых почыркаў і індывідуальнасцей, міністр культуры рэспублікі Р. Кісялёў асабліва падкрэсліў, што ўсё гэта павінна адбывацца на аснове партыйнасці і народнасці ў творчасці мастака. Трэба, зразумела, шукаць новыя формы выяўлення характараў савецкіх людзей. Але за гэтымі пошукамі нельга забываць аб галоўным — аб ідэйным змесце. Форма павінна раскрываць змест, а не падаўляць яго. Тут, дарэчы, хочацца параіць маладому здольнаму мастаку Шчэмелеву, які падчас забывае за пошукамі форм змест сваіх твораў, больш уважліва адносіцца да заўваг грамадскасці і крытыкі.

Пытанні наватарства маюць прынцыпова важнае значэнне ў мастацтве, асабліва ў выяўленчым, працягвае Р. Кісялёў. У нас, на жаль, сапраўды мала твораў, у якіх бы адчуваўся почырк мастака, якія б былі адзначаны паспяховымі пошукамі новага. Разам з тым у нас яшчэ падчас захапляюцца наватарствам дзеля наватарства, прычым, за ўзоры часам бяруцца не лепшыя здабыткі выяўленчага мастацтва — як савецкага, так і замежнага. Наватарства — гэта імкненне па-новаму раскрыць сутнасць жыцця. Вынікам гэтага наватарства павінна быць стварэнне глыбокага, складанага чалавечага вобраза, больш моцныя сродкі для яркага адлюстравання жыцця.

У нашай краіне сфарміраваўся новы тып савецкага мастака. Гэта адукаваны, прафесіянальна граматны чалавек з шырокім кругаглядам. І як бы ні адрозніваліся паміж сабой мастакі сваімі творчымі індывідуальнасцямі, талентам, чалавечымі якасцямі, мэта іх адзіная — служэнне савецкаму народу, савецкаму мастацтву. Для гэтага яны ўсёй душой павінны адчуваць гіганцкі размах будаўніцтва, чэрпаць тут сваё творчае натхненне.

(Заканчэнне на 3-й стар.).

НА ШЫРОКІ ПРАСТОР

ПЛЕНУМ БЕЛАРУСКАГА ТЭАТРАЛЬНАГА ТАВАРЫСТВА

«Перад пісьменнікамі, мастакамі, музыкантамі, дзеячамі тэатра і кіно адкрываецца шырокі прастор для праяўлення асабістай творчай ініцыятывы, высокага майстэрства, разнастайнасці творчых форм, стыляў і жанраў».

Высокім даверам, павагай да чалавека творчай працы прасякнуты гэтыя словы Праграмы Камуністычнай партыі.

Як адказаць на заклік партыі? Як скарыстаць свабоду творчай ініцыятывы, каб быць вартым памочнікам партыі ў справе камуністычнага будаўніцтва?

Гэтымі пытаннямі сёння жывуць усе работнікі мастацтва. Ім і быў прысвечаны пленум Беларускага тэатральнага таварыства, які адбыўся 12—13 лютага ў г. Мінску. Даклад дэлегата XXII з'езда КПСС, міністра культуры БССР Р. Я. Кісялёва і выступленні ўдзельнікаў пленума былі прасякнуты творчым неспакоем і пачуццём вялікай грамадзянскай адказнасці.

— Камунізм не адмяняе, а відазмяняе працу. Сёння, як ніколі раней, нам патрэбны людзі, улюбёныя ў сваю справу, — сказаў дакладчык.

Любоў да справы становіцца неабходнай умовай кожнай прафесіі. Асабліва важна яна ў такім мастацтве, як тэатр. Тут нават адзін бяздушны рамеснік можа сваёй абыякавасцю звесці на нішто працу і намаганні цэлага калектыву.

Першае звяно ў мастацтве тэатра — драматургія. Дакладчык адзначыў пэўныя зрухі ў гэтай галіне. За мінулы год на сцэнах тэатраў рэспублікі з'явілася адзінаццаць новых п'ес беларускіх аўтараў. Сярод іх найбольшую цікавасць у грамадскасці выклікалі «Лявоніха на арбіце» А. Макаёнка (Тэатр імя Янкі Купалы), «Крыніцы» І. Шамякіна і Ю. Шчарбакова (Тэатр імя Якуба Коласа) і «На хвалях Серабранкі» (Тэатр юнага гледача). Гэтыя творы нясуць на сабе адбітак актыўнага умяшання ў жыццё. Ідэі, закладзеныя ў іх, сучасныя і надзённыя, і, што вельмі важна, яны ўспрымаюцца гледачом як лагічны мастацкі вынік з падзей, а не ў выглядзе аголенай публіцыстыкі.

Аднак спектакляў, глыбокіх па думцы, эмацыянальных па строю, у нас паяўляецца мала. Не апраўдалі спадзяванняў грамадскасці «Твой светлы шлях» А. Маўзона і «Любоў, Надзея, Вера...» П. Васілеўскага ў Тэатры імя Янкі Купалы. У п'есе А. Маўзона надуманы грамадзянскі канфлікт, а асабісты лёс герояў не хвалюе гледача. Твор П. Васілеўскага не завершаны ў мастацкіх адносінах, у ім адчуваецца супярэчлівасць вобразаў, слабае веданне драматургам жыццёвага матэрыялу. Аўтар не справіўся з задачай стварэння абагуленай філасофскай драмы.

— Бяда нашай драматургіі, —сказаў тэатразнаўца Ул. Няфёд,—не ў дробнасці тэм і праблематыкі, а ў неглыбокім вырашэнні іх.

Згадзіўшыся з крытыкай дакладчыка ў адрас драмы П. Васілеўскага, Ул. Няфёд лічыць усё ж, што яна заслугоўвае прынцыповай падтрымкі, бо аўтар тут спрабуе адысці ад стандарту, шукае складаныя шляхі да вырашэння сучаснай тэматыкі.

Прамоўца закрануў пытанне аб выхаваўчым уздзеянні тэатра на гледачоў.

Думку Ул. Няфёда аб павышэнні выхаваўчых функцый тэатра падтрымаў і развіў у сваім выступленні намеснік старшыні Усерасійскага тэатральнага таварыства Д. Дэйсмар.

Рэжысёр Л. Рахленка спыніўся на праблеме мастацкага ўвасаблення задумы. Ён спасылаўся на прыклады з гісторыі тэатра, даводзячы думку аб тым, што значнасць тэмы яшчэ нічога не вырашае, калі ў творы няма праўды жыцця, а ёсць толькі праўдападобнасць. Аднак, пераходзячы да практыкі, ён заклікаў да пастаноўкі п'ес нават з недахопамі, абы ў іх узнімаліся важныя пытанні. Такім чынам, правільныя думкі ператварыліся ў яго выступленні ў амністыю недасканалым творам. Ніхто, вядома, не можа гарантаваць тэатру ў кожнай яго новай рабоце бездакорнасць мастацкіх вынікаў. Няўдачы здараюцца. Але навошта ж абвяшчаць іх нормай жыцця тэатра?

Усхвалявана палемізаваў з Л. Рахленкам рэжысёр Б. Браганцаў (г. Віцебск). Ён заклікае драматургаў садзіцца за пісьмовы стол толькі тады, калі ёсць грамадзянская патрэба выказаць нешта сваё, новае. Прамоўца выказвае катэгарычную нязгоду з А. Звонакам, які ў пачатай на старонках газеты «Літаратура і мастацтва» размове аб тэатры патрабаваў ад калектываў дапрацоўкі недасканалых п'ес. Драматургам павінна быць сорамна прыносіць у тэатр паўфабрыкаты, — так заключыў сваю думку Б. Браганцаў.

Справы драматургіі, рэпертуару вельмі хвалююць дзеячоў беларускай сцэны. Гэта адчувалася ў кожным выступленні на пленуме. Шкада толькі, што ў зале амаль не было тых, ад каго залежыць гэтая справа,— саміх драматургаў.

Значнае месца ў дакладзе Р. Я. Кісялёва было адведзена ролі рэжысуры. Рэжысура знаходзіцца на стыку ўсіх праблем нашага тэатра, сказаў дакладчык. Спасылаючыся на артыкул Д. А. Арлова, апублікаваны ў газеце «Літаратура і мастацтва», ён падкрэсліў, што з-за адсутнасці сапраўднага арганізатара-рэжысёра пачынае траціць ансамблевасць такі таленавіты і паважаны ў рэспубліцы і краіне калектыў, як Тэатр імя Янкі Купалы. Недахоп кваліфікаваных рэжысёраў з'яўляецца сёння галоўным тормазам у развіцці ўсіх нашых тэатраў, у павышэнні агульнага ўзроўню іх культуры.

Р. Я. Кісялёў адзначае, што ў нас дрэнна выхоўваюцца рэжысёрскія кадры. На рэжысёрскім факультэце Беларускага тэатральна-мастацкага інстытута вучыцца 29 чалавек (з іх пяць—на чацвёртым курсе). На іх можна ўскладаць пэўныя спадзяванні, хоць, шчыра кажучы, гэта — кропля ў моры, калі ўлічваць вялікія патрэбы нашых тэатраў — прафесіянальных, народных, самадзейных (трэба дадаць сюды і студыі тэлебачання).

— У нас аўтарытэт рэжысёра не ўзняты на належную вышыню, — сказаў у сваім выступленні рэжысёр М. Співак.

Прызнаючы, што ў нас няма рэжысёраў, якія б самастойна і смела трактавалі творы, ён ставіць у прыклад практыку Таўстаногава, Плучака, Яфрэмава, Ахлопкава.

Вядома, што ў справе фарміравання купалаўскага калектыву адыграў значную ролю Е. Міровіч. Аднак, як напомніў Л. Рахленка, Е. Міровіч пакінуў тэатр у 1930 годзе. Трыццаць адзін год пасля яго купалаўцы працуюць з іншымі рэжысёрамі. На гэтыя гады прыпадае нямала слаўных старонак у гісторыі тэатра. Што ж прывяло яго да сённяшняга цяжкага стану?

На гэтае пытанне слушна адказаў Б. Браганцаў: у майстроў не было належнага клопату аб выхаванні змены. Каго выхаваў К. Саннікаў ці той жа Л. Рахленка? Чаму яны не маюць сваіх паслядоўнікаў?

Пошукі майстроў рэжысуры за межамі рэспублікі трэба працягваць. Але, як вядома, і там становішча не лепшае: добрых рэжысёраў не хапае ў краіне. Пра гэта гаварылі госці з Украіны і РСФСР.

Дзе ж выхад?

Напэўна, у тым, каб «выяўляць Таўстаногавых сярод нас», як сказала З. Браварская. Выяўляць і выхоўваць іх—руплiва, упарта і штодзённа. У гэтай справе значную ролю павінна адыграць і Беларускае тэатральнае таварыства. Пры ім існуе (пакуль што, на жаль, толькі на паперы) рэжысёрская секцыя. Першае кіраўніцтва секцыі нічым сябе не праявіла. Выбралі другое (старшыня—К. Саннікаў). Але, як сказаў галоўны рэжысёр Гомельскага тэатра Л. Эльстон, секцыя і да гэтага часу не падае аніякіх прыкмет жыцця. Да Л. Эльстона далучыўся мастак А. Свішчоў (Гомель). Ён прапанаваў, каб БТТ арганізоўвала калектыўныя паездкі рэжысёраў на пастаноўкі сваіх калег з абмеркаваннем прагледжаных спектакляў.

Прынцыповую размову аб становішчы ў Беларускім дзяржаўным тэатры оперы і балета вяла музыказнаўца А. Ладыгіна. Яе выступленне, спрэчнае ў некаторых сцвярджэннях, было прасякнута шчырым клопатам аб перспектывах і справах гэтага буйнейшага мастацкага калектыву рэспублікі. Шкада, што галоўны балетмайстар Л. Андрэеў (адзіны прамоўца ад Тэатра оперы і балета) абмежаваўся канстатацыяй нязначных недахопаў у практыцы тэатра.

Шмат увагі на пленуме было адведзена ролі артыста ў калектыўнай творчасці тэатра.

Дакладчык адзначыў, што тэатры рэспублікі багатыя на таленавітых выканаўцаў. Вялікім здабыткам нашага мастацтва ён назваў новы тып савецкага акцёра—свядомага, адукаванага, культурнага дзеяча ідэалагічнага фронту. Прыводзячы прыклады самаадданага і плённага служэння акцёраў справе тэатра, Р. Я. Кісялёў, аднак, з неспакоем і заклапочанасцю гаварыў пра тое, што агульны ўзровень выканаўчага майстэрства ў тэатрах невысокі, што нашы артысты не заўсёды з'яўляюцца сапраўднымі выхавацелямі гледачоў. Р. Я. Кісялёў прывёў факты маральнай разбэшчанасці асобных артыстаў Тэатра юнага гледача і Акадэмічнага тэатра імя Янкі Купалы.

У павышэнні культуры артыста, гаворыць дакладчык, значную ролю павінны адыграць мастацкія саветы тэатраў, якія пакуль што абмяжоўваюцца, як правіла, абмеркаваннем прэм'ер. На пашыраных пасяджэннях саветаў не ўзнімаюцца праблемныя пытанні мастацтва.

Напомніўшы выказванне М. С. Хрушчова аб тым, што «сіла партыйнасці—у калектыўным кіраўніцтве», дакладчык заклікае ўмацоўваць калектыўную думку ў тэатральным жыцці. У мастацкіх саветах, гаворыць ён, закладзена невычэрпная крыніца калектыўнасці кіраўніцтва тэатральнымі справамі.

Аб маральна-палітычным аблічча савецкага акцёра гаварылі многія прамоўцы: Ул. Стэльмах, З. Браварская, М. Співак і іншыя.

У выхаванні маладых артыстаў значную ролю адыгрывае крытыка. Яна павінна пільна сачыць за развіццём талентаў.

Закрануўшы пытанне наватарства, дакладчык з жалем адзначыў, што мала нараджаецца ў тэатрах свежых і яркіх спектакляў з арыгінальным вырашэннем. Тым больш трэба вітаць і падтрымліваць пошукі новых выяўленчых сродкаў, калі яны накіраваны на вобразнае вырашэнне ідэйнай задумы. У гэтым вялікую ролю павінна адыгрываць тэатральная крытыка. Але крытыка ў нас слабая, —адзначае дакладчык.

Гарачыя спрэчкі ўзніклі на пленуме па пытаннях творчых сувязей прафесіяналаў з народнымі тэатрамі. Рэжысёр-кансультант РДНТ С. Ґурыч, дырэктар Слонімскага РДК В. Тарасевіч, дырэктар Тэатра імя ЛКСМБ Л. Валчэцкі і іншыя гаварылі аб формах творчай вучобы артыстаў народных тэатраў. Гэтыя праблемы вырашана спецыяльна абмеркаваць на сумесным пасяджэнні прэзідыума БТТ з работнікамі Рэспубліканскага дома народнай творчасці.

Пленум Тэатральнага таварыства ўзняў шэраг надзённых пытанняў. Яны занатаваны ў прынятай на пленуме рэзалюцыі. Іх вырашэнне намечана ў плане арганізацыйна-творчых мерапрыемстваў таварыства на 1962 год, абмеркаванню якога было амаль цалкам прысвечана другое пасяджэнне пленума. Зацверджаны план прадугледжвае шырокае кола мерапрыемстваў. Ён ахоплівае ўсю разнастайнасць тэатральнага жыцця —ад буйных праблем да прыватных арганізацыйных пытанняў.

ПЕРШЫЯ АКОРДЫ. Фота В. СТАРЧАНКАВА.

ТВАРЫЦЬ ДЛЯ НАРОДА, У ІМЯ КАМУНІЗМА

(Заканчэнне. Пачатак на 1-й і 2-й стар.).

Аб неабходнасці пошукаў гаварылі А. Гугель і І. Ахрэмчык. Мастак павінен заўсёды шукаць. Аднак пошукі — гэта не фокуснічанне. Нельга мірыцца, калі на палотнах з'яўляюцца людзі недарэчнымі, без думкі і інтэлекту, нават з абрубленымі тварамі і абрэзанымі чарапамі, што мы нярэдка бачым у заходніх мастакоў.

А. Гугель падкрэсліў, што ў апошні час наогул пачалі блытаць станковы жывапіс з дэкаратыўным, з плакатам на палатне. Больш таго, можна пачуць галасы — маўляў, далоў станковы жывапіс. Гэта не што іншае, як дэмагогія. Калі ўжо гаварыць аб сапраўдным наватарстве, дык пад ім трэба разумець новы змест, перадачу новых думак і пачуццяў. На гэта павінны арыентавацца і старэйшыя і маладыя мастакі. Новы змест народзіць і новую форму. Аднак абнаўленне формы — працэс складаны і працяглы. І наіўнымі выглядаюць спробы «чыстага» наватарства, калі мастак імкнецца галоўным чынам здзівіць гледача. Гэта робіцца часцей за ўсё ад жадання быць модным.

Т. Разіна.

Л. Ран.

Г. Азгур.

На праблеме наватарства спыніўся скульптар З. Азгур. Ён гаварыў таксама аб арганізацыйных пытаннях работы саюза, аб тым, што праўленне і секцыі павінны глыбей цікавіцца творчасцю мастакоў, дапамагаць ім у вырашэнні творчых задум.

Новая форма нараджаецца толькі шляхам глыбокага вывучэння жыцця, — гаворыць І. Ахрэмчык. — Форма — не штосьці другараднае, гэта ў пэўнай меры светапогляд мастака.

Кажуць, што патрэбны мастакі розныя, розных стыляў і почыркаў. Аднак розныя стылі нараджаюцца на той жыццёвай аснове, на якой развіваецца сам мастак. Сапраўдны поспех чакае мастака толькі там, дзе ён ідзе ад жыцця, а не ад формы, не ад стылю.

— Я не магу не пагадзіцца з крытыкай маіх работ старэйшымі таварышамі, — сказаў Ул. Стальмашонак. — Я разумею, што многага яшчэ не дасягнуў. Разам з тым я не магу пагадзіцца, калі замест таго, каб шукаць, узбагачаць сябе, як мастака, на шляху гэтых пошукаў, мне прапануюць ісці след у след за старэйшымі, па пратаптаных імі сцежках. У мастацтве няма пратаптаных сцежак. І да якіх бы здабыткаў ні прыйшоў мастак, ён павінен прыйсці сваім шляхам.

Далей Ул. Стальмашонак гаворыць аб тым, што ў саюзе кепска наладжана работа з маладымі мастакамі. Маладзёжная камісія, якая была створана некалькі гадоў назад па прыкладу іншых рэспублік, па сутнасці, ліквідавана, нічога не робяць у гэтым кірунку праўленне Саюза мастакоў і секцыі.

У Беларусі ёсць Тэатральна-мастацкі інстытут, які рыхтуе жывапісцаў, скульптараў, графікаў, дэкаратараў. Здавалася б, што справа падрыхтоўкі маладых кадраў у нас можа і павінна быць на ўзроўні. На жаль, у рабоце інстытута ёсць недахопы, якія сур'ёзна тармозяць справу. Аб тэтым гаварылі старэйшы мастак сцэны А. Марыкс, а таксама П. Дурчын, М. Данцыг і іншыя.

Цікавую гаворку аб узаемаадносінах паміж рознымі галінамі мастацтва і архітэктурай павяла на з'ездзе старшыня Саюза архітэктараў БССР В. Ладыгіна. Амаль ва ўсе перыяды гісторыі, сказала яна, архітэктура і выяўленчае мастацтва не былі абыякавыя адзін да аднаго, аказвалі ўзаемны ўплыў у стварэнні форм і стылю. Творчыя метады і новыя мастацкія прыёмы архітэктуры і зараз аказваюць непасрэдны ўплыў на выяўленчае мастацтва. Гэтага патрабуе само жыццё.

А. Бархаткоў.

Мал. М. ЖЫТНІЦКАГА.

Архітэктура за апошнія гады пайшла значна ўперад, пачала выпрацоўваць новы архітэктурны стыль. І мастакам і скульптарам пара выходзіць з вузкіх рамак застарэлых паняццяў і догмаў. Перад імі стаяць вялікія задачы паляпшэння архітэктурна-мастацкага аблічча нашых гарадоў і сёл. Вялікую ролю тут павінны адыграць як дэкаратыўна-прыкладное, так і манументальнае мастацтва. Партыя гаворыць, што мастацтва павінна непасрэдна ўвайсці ў жыццё, упрыгожыць быт, адухатварыць працу чалавека, павінна выхоўваць у яго густ і эстэтычныя пачуцці, зрабіць яго высакародным.

Добраўпарадкаванне гарадоў, афармленне магістралей, уездаў у гарады, інтэр'ераў жылых і грамадскіх будынкаў, кінатэатраў, дзіцячых садоў, школ — усюды патрэбна вока мастака. Усё гэта ставіць перад намі задачы стварэння новых выяўленчых прыёмаў афармлення. На жаль, гэтыя пытанні не знайшлі адлюстравання ў дакладзе праўлення саюза. Давядзецца прыкласці яшчэ нямала намаганняў, каб адстаяць прызнанне манументальнай скульптуры і жывапісу ў якасці неаддзельнай часткі архітэктурных збудаванняў. І разам з тым, трэба развіваць у мастакоў уменне ўключаць у сучасную архітэктуру творы жывапісу і скульптуры — фрэсак, рэльефаў, мазаік і г. д.

Прымяненне дасягненняў будаўнічай тэхнікі стварае ўмовы, аднак не гарантуе прагрэсіўнасці архітэктурнага збудавання. Пакуль што яшчэ не знойдзены прыёмы кампазіцыі і знешняга афармлення буйнапанельных жылых будынкаў, якія б задавальнялі эстэтычныя запатрабаванні. Прымяненне каўровай, керамічнай пліткі ў якасці абліцовачнага матэрыялу не заўсёды апраўдана. Патрэбна шукаць больш простыя, танныя і разам з тым больш выразныя сродкі — прымяненне колеру і манументальнага жывапісу, якія б маглі выступаць у сінтэзе з любой канструкцыяй. Гэтую задачу неабходна вырашаць сумесна архітэктарам і мастакам, але для гэтага неабходна пераадолець застарэлыя погляды. Для гэтага неабходна пранікнуцца духам сучаснасці і, ва ўсякім разе, не ставіць рагатак на шляху пошукаў новых форм.

У стварэнні новага аблічча нашых гарадоў мы павінны зыходзіць з новых адносін да арганізуемай прасторы, якія маюць месца ў сучасных прынцыпах горадабудаўніцтва, і перш за ўсё ў ідэі мікрараёнаў. Ва усім гэтым закладзены вялізарныя, яшчэ не выкарыстаныя магчымасці архітэктурна-мастацкага ўздзеяння на савецкага чалавека.

Многім вялікім сучасным тэмам у мастацтве часам становіцца цесна ў вузкіх рамках станковага жывапісу і станковай скульптуры, працягвае размову, пачатую В. Ладыгінай, скульптар А. Анікейчык. Гэтыя тэмы просяцца на фасады дамоў, на светлыя прасторы сучасных інтэр'ераў. Яны павінны быць на плошчах і праспектах, парках і бульварах, быць у народзе, каб сродкамі манументальнай прапаганды, аб якой гаварыў Ул. І. Ленін, несці ў масы ідэі партыі.

Што ні кажы, заўважае прамоўца, а музеі, дзе ў асноўным сустракаецца мастак з гледачом, наведвае абмежаванае кола людзей. Манументальнае ж мастацтва жыве ў народзе пастаянна. Вялікія задачы і магчымасці гэтага мастацтва! На жаль, у нашай рэспубліцы яму ўдзяляецца надзвычай мала ўвагі. У Мастацкім фондзе склалася недарэчнае становішча. Так, напрыклад, размеркаванне заказаў на помнікі сярод скульптараў адбываецца згодна «жывой чаргі», без уліку творчых магчымасцей і імкненняў аўтараў. У выніку на свет паяўляюцца помнікавыя скульптуры, якія выкананы без натхнення і майстэрства.

Кожны помнік, падкрэслівае прамоўца, павінен папярэдне абмяркоўвацца шырокай грамадскасцю. Мадэлі помніка трэба паказваць на выстаўках, выстаўляць на спецыяльных глядзельных пляцоўках перш, чым прымаць іх. Яны каштуюць вельмі дорага і ў выпадку няўдачы іх не схаваеш у музейны запаснік.

Вялікай трывогай за становішча дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва прагучала выступленне госця з Эстоніі тав. Э. Эймана. Прыкладное мастацтва, як вобразна сказаў наш госць, у руках таленавітага мастака—чароўная палачка, якая стварае прыгажосць і ўтульнасць усюды, дзе жыве і працуе чалавек. Высокі ўзровень прыкладнога мастацтва, яго ўсебаковае выкарыстанне— адзнака культурнага ўзроўню жыцця народа, яго густаў і эстэтычных запатрабаванняў.

Новаму праўленню Саюза мастакоў і кіраўніцтву Мастацкага фонду, а таксама Міністэрству культуры, сказаў мастак П. Крохалеў, неабходна дабіцца ўсебаковага развіцця усіх відаў дэкаратыўна-прыкладнога мастацтва, якое так любіць і ў якім мае вялікую патрэбу наш народ.

Значная роля ў развіцці мастацтва належыць мастацтвазнаўчай крытыцы.

Яе задача — кваліфікавана аналізаваць з'явы мастацкага жыцця. Але ў нашым друку часта з'яўляюцца некваліфікаваныя, неаб'ектыўныя, або проста інфармацыйныя артыкулы, гаворыць М. Роберман. Яны не даюць ніякай карысці ні мастакам, ні чытачам.

Працягваючы гэтую размову, мастак Я. Ціхановіч спыняецца на рабоце крытычнай секцыі Саюза мастакоў. Члены секцыі вельмі рэдка выступаюць на абмеркаваннях выставак, на разглядах асобных работ мастакоў, яны рэдкія госці ў творчых майстэрнях. Рэдка выступаюць яны і ў друку. Гэтая абыякавасць і заспакоенасць членаў крытычнай секцыі выклікае трывогу ўсіх мастакоў. Аднак праўленне саюза ні разу не разглядала пытанне аб стане крытыкі выяўленчага мастацтва ў рэспубліцы.

Адзіным суддзёй творчасці мастакоў у нас да сённяшняга дня застаецца выставачны камітэт Міністэрства культуры. Але гэты важны орган не можа і не абавязаны займацца дэталёвай і ўважлівай ацэнкай творчасці асобных мастакоў. Такім органам мог бы быць мастацкі савет. Даўно наспела неабходнасць аднавіць яго работу. Тады знікнуць паспешлівыя рашэнні, будзе менш памылак у рабоце выстаўкома, бо мастацкі савет здолее займацца папярэднім зацвярджэннем эскізаў і рэкамендацыяй іх выставачнаму камітэту для заключэння дагавораў.

Аб выстаўкоме як органе, які адказны за папулярызацыю ўсяго лепшага ў беларускім выяўленчым мастацтве, гаварылі многія прамоўцы. Задача выстаўкома, сказаў мастак М. Бельскі, рабіць правільны і аб'ектыўны адбор мастацкіх твораў, не дапускаючы да экспазіцый шэрых і незавершаных палотнаў, скульптур, графічных лістоў. Вышэйшым прынцыпам яго дзейнасці павінны быць аб'ектыўнасць, узаемная павага, давер'е да таварышаў па мастацтву. Ці заўсёды праяўляюцца гэтыя якасці ў членаў нашага выстаўкома? Далёка не заўсёды.

Рэспубліканскаму выставачнаму камітэту трэба дэмакратызаваць сваю дзейнасць — аб гэтым гаварылі многія прамоўцы. Апрача выканання сваёй функцыі — заключаць дагаворы з мастакамі — выстаўком павінен накіроўваць творчае жыццё.

Нам патрэбны добрыя і розныя творы, нам трэба, каб развіваліся і раслі таленты з рознымі індывідуальнасцямі і почыркамі. І чым больш разнастайнымі, своеасаблівымі будуць яны, тым больш багатым будзе выяўленчае мастацтва рэспублікі. На жаль, нярэдка бывае так, што члены выстаўкома імкнуцца да ніверліроўкі талентаў. Гэтую думку выказаў у сваім выступленні мастак М. Данцыг. Яго падтрымалі іншыя мастакі. Яны прыгадвалі выпадкі, калі выстаўком садзейнічаў паяўленню на выстаўках шэрых, аднастайных работ.

Гаворачы аб неабходнасці дэмакратызаваць дзейнасць выстаўкома, прамоўцы неаднаразова падкрэслівалі той факт, што выстаўком на працягу шмат гадоў не мяняе свайго складу. Праходзяць гады, растуць новыя мастакі, яны ўдзельнічаюць на выстаўках з новымі творамі, а склад выстаўкома застаецца ранейшым, і густы ў яго застаюцца ранейшымі, якія не заўсёды адпавядаюць узрослым задачам развіцця нашага выяўленчага мастацтва.

Галоўная бяда выставачнага камітэта якраз у тым, што ён працуе ў адрыве ад творчых арганізацый саюза. Работы, якія прадстаўляюцца камітэту, не абмяркоўваюцца папярэдне на секцыях. А іменна секцыя і павінна быць першай інстанцыяй, дзе з мастаком вядзецца творчая, прафесіянальная размова. Неабходна, каб секцыі не толькі абмяркоўвалі, але і рэкамендавалі і нават абараняліі лепшыя работы на выстаўкоме. Гэта павысіць прынцыповасць, павысіць творчы ўзровень работы камітэта ў цэлым, ліквідуе магчымасць індывідуальнага, неаб'ектыўнага падыходу да творчасці тых ці іншых мастакоў.

Гаворка на з'ездзе вылілася ў прынцыповую размову аб далейшых шляхах развіцця беларускага выяўленчага мастацтва, аб неабходнасці глыбейшага вывучэння жыцця, неабходнасці працаваць па-новаму, быць на ўзроўні задач, якія стаяць зараз перад савецкім народам.

Чалавеку гавораць ДЗЯКУЙ

ЗВАНІЦЕ па тэлефоне 1-25...

Ад самых дзвярэй Анатоль урачыста крыкнуў:

— Перамаглі!..

Алежка — чатырохгадовы хлапчук — кінуўся насустрач бацьку:

— Ура!..

Але Ніна не падзяліла мужавай радасці. З дакорам паказала яна на гадзіннік і выйшла на кухню.

Добры настрой Анатоля як рукой зняло. На сэрцы закіпела крыўда на жонку. І кожны раз так: варта яму затрымацца дзе-небудзь — хоць бы, як сёння, на валейбольных спаборніцтвах — і дадому хоць не прыходзь. А чаму? Няўжо ён дзед які-небудзь, каб адно толькі і ведаць — дома сядзець. Як добра было раней, калі ўсюды хадзілі яны разам з Нінай. Цяпер так не выпадае — няма на каго пакінуць Алежку. Дык што ж — зрабіцца праз гэта дамаседам, адарвацца ад таварышаў?..

Але адразу ж падумалася іншае: дык жа і Ніна таму крыўдуе, што не можа, не мае магчымасці выйсці з дому. А ёй таксама хочацца і на рэпетыцыю ў клуб, і на валейбольную трэніроўку... Вось становішча — і выйсця не знойдзеш!..

Пра сваю бяду Анатоль расказаў неяк у камітэце камсамола. І як жа быў ён здзіўлены, калі наступным вечарам да іх дамоў прыйшла кантралёр АТК Раіса Фралова.

— Мяне прыслаў «штаб добрых спраў», — сказала яна.

— Хто? — здзівіўся Анатоль.

—«Штаб добрых спраў». Гэта мы ў камсамольскай арганізацыі аддзела тэхнічнага кантролю стварылі.

— Не разумею.

— Вы ўчора скардзіліся, што няма на каго сына пакінуць, калі хочаце куды схадзіць з жонкай... Вось я і прыйшла...

— Шчырае дзякуй табе, Раіса, — сумеўся Анатоль. — Але сёння мы, відаць, ужо нікуды не пойдзем. А ў другі раз абавязкова да вас звернемся. Шчырае дзякуй.

Назаўтра ўвесь завод абляцела вестка, што камсамолкі аддзела тэхнічнага кантролю стварылі «штаб добрых спраў». Тэлефон 1-25, па якому звоняць у штаб, хутка стаў адным з самых папулярных на заводзе. У штаб прыходзяць і звоняць маладыя маці, бацькі, усе, каму патрэбна дапамога і падтрымка. І дзяўчаты з АТК ахвотна адгукаюцца на іх просьбы.

— Спачатку некаторыя пярэчылі, — успамінае камсорг АТК Марыя Салавей. — Што мы, нянькі,— казалі.— Самім пагуляць хочацца. Ды і вучацца многія... Але потым задуманая справа прыйшлася да душы многім.

— Усе мы вучымся. Усе даражым сваім часам, — расказваюць і іншыя дзяўчаты. — Але разумеем, што робім патрэбную, высакародную справу. А іначай жыць цяпер нельга.

Нядаўна ў заводскай шматтыражнай газеце было апублікавана пісьмо майстра экіпажнага цэха Мікалая Талькевіча. Яно называлася «Вялікае дзякуй».

«Калі ў мяне пачалася экзаменацыйная сесія, жонка працавала ў першай змене, і не было на каго пакінуць дачку, — піша М. Талькевіч. — На дапамогу прыйшлі камсамолкі з «штаба добрых спраў». Яны заставаліся з дзіцем, вельмі, вельмі памаглі мне і маёй сям'і. Можна сказаць, што дзякуючы ім, і ў першую чаргу Раі Фраловай, я паспяхова здаў усе экзамены. Ад шчырага сэрца дзякую Раі і яе сяброўкам за іх добрыя, патрэбныя справы».

Такія пісьмы часта прыходзяць у камітэт камсамола завода. Як тут не паціснуць моцна рукі дзяўчатам са «штаба добрых спраў!».

Я. МАЗО.

Мінск. Мотавелазавод.

У ТВОРЧУЮ КАМАНДЗІРОЎКУ

Гэтая педкова —
Не выпадкова.

Мал. А. ВОЛКАВА.

СЛЁЗЫ МАЦІ

Жыве ў вёсцы Парэчча старая жанчына. Хутка год, як жыве. А ад сыноў — ніякай весткі. Прывезлі, кінулі — і забыліся... І толькі думы, горкія думы і нямое пытанне:

— За што, сыночкі, родныя мае? За што?

Выйдзе старая з дому, дабярэцца як-небудзь да аколіцы, сядзе пад бярозай і глядзіць, глядзіць удалячынь, у бок горада. Усё некага чакае. Суседзі пашэпчуцца, паспачуваюць, і раптам прарвецца абурэнне, хтосьці звоніць у Талачын, патрабуе Івана Макарэвіча, бухгалтара міжкалгаснай будаўнічай арганізацыі. Саромяць — сын жа! Спрабавалі адшукаць Мікалая, які недзе ў Мінску,— і яму ж яна маці! Але нічога не выйшла.

І зноў слёзы засцілаюць старэчыя вочы. Дзеці, сыны! Усё жыццё яна аддала ім.

Шасцёх гадавала Алена Гарасімаўна Макарэвіч. Гадавала адна. Карней Макарэвіч — моцны серадняк—узяў за жонку першую прыгажуню на сяле тоненькую Ленку наперакор волі бацькоў (нягожа, маўляў, радніцца з галечай), наперакор жаданню самой Ленкі—проста захацеў і ўзяў. А яе бацькі пакваліліся на «багацце». А потым —ганарлівы, распешчаны, аматар выпіць і павалачыцца— гэтак жа захацеў і кінуў. Кінуў з шасцю сынамі на руках. Цяжка было. Памёр малодшы. Але пяцёх выгадавала, выпесціла маці. Паставіла на ногі. Дачакалася і нявестак і ўнукаў. Сыны працавалі, у дом прыйшоў дастатак. А потым— вайна. Яна прынесла ў хату тры пахавальныя. Засталіся двое — Іван ды Мікалай. З'явіліся неяк у глухую ноч, калі фронт быў ужо далёка на ўсходзе.

— Мы ў палоне былі, але ўцяклі, — растлумачылі коратка.

Узрадавалася — як ні кажы, сыны вярнуліся. Але адразу ж спахапілася і засаромелася. Як жа так? Людзі змагаюцца, кроў праліваюць... А яны прыйшлі дадому. Прабавала разумна намякаць, што можна б у партызаны пайсці.

Сыны хмурыліся, маўчалі. Ды нарэшце кінуў адзін злосна:

— Сама ідзі ў гэтае пекла, мы абыдземся.

І абыйшліся.

Скончылася вайна. Мікалай падаўся ў горад, вучыўся, працаваў, зноў вучыўся. І пісаў маці пісьмы. Гэта таксама была матчына радасць. І хоць даўно, з таго часу, як прыдбаў сям'ю і дастатак гарадскі сын, Алена Гарасімаўна не мае вестачкі ад яго, усё ўспамінае яна гэтыя пісьмы, і стары твар яе асвятляе ўсмешка. Выйшаў Мікалай у людзі.

Маці жыла пры Іване. Так, не з Іванам, а пры Іване. Нечым накшталт служанкі. Спачатку, пакуль мела сілы, усё ішло добра — няньчыла ўнука, вяла гаспадарку. А яна пашыралася. Паставіў Іван новы дом, завёў жывёлу. Сам працаваў брыгадзірам у калгасе. Неўзабаве яго паслалі вучыцца на бухгалтарскія курсы ў горад. Пакаштаваў ён, як кажуць, гарадскога жыцця і кінуў калгас. Перасяліўся ў Талачын. Стаў галоўным бухгалтарам міжкалгаснай будаўнічай арганізацыі. А неўзабаве перавёз дом, пашырыў яго. Адно, чаго не хапіла ў ім, дык гэта месца для маці. То не там села, то не так прайшла, не тое сказала, не ў тую руку хлеб узяла. Словам, пасыпаліся дакоры, папрокі, пагрозы. Пачалі выжываць маці.

Не вытрымала Алена Гарасімаўна, занядужала. Паўгода праляжала ў бальніцы. Паўгода не бачыла сына. Не, не перадачы чакала яна ад сына, проста паглядзець хацела на яго. Але дзе там!

Прыйшоў Іван толькі тады, калі Алене Гарасімаўне трэба было выпісвацца. Кінуў:

— Збірайся, паедзем.

— Куды?

— Не на курорт жа, у вёску.

І, не заязджаючы дамоў, павёз маці за сем кіламетраў у вёску Парэчча, да сваёй цешчы.

І жыве ў Парэччы маці. Старая, хворая. Жыве як нахлебніца. Нальюць ёй крупніку, а ў яе лыжка дрыжыць у руках.

— Старая, не скуголь!

— Старая, вады!

Гэта крычыць унук гаспадыні дома — школьнік Вілік Календа.

І цягнецца, ледзь пераступаючы, Алена Гарасімаўна па ваду, баючыся не паслухацца маладога здаровага хама. Пройдзе некалькі крокаў, адпачне [illegible]

— А Мікалай? Дзе ён?

Алена Гарасімаўна не ведае, толькі плача. Цікава, у Мінску?

— Не, сакалікі, не піша. Можа, і няма яго ўжо жывога.

Жывы Мікалай Макарэвіч. Жывы і дужы. У нас у руках квітанцыя за № 08681 Мінскай даведачнай інфармацыйнай канторы. У ёй адрас: Мінск, 2-я Арктычная, дом № 75, кватэра 2.

Пастукалі ў дзверы. На парозе — самазадаволены поўны мужчына.

— Так, працую майстрам на заводзе пластмасавых вырабаў. Як жыву? Нішто сабе.

Чаго мы прыйшлі, ён яшчэ не ведае. І, як гасцінны гаспадар, з гонарам паказвае кватэру, паліраваныя шафы, тэлевізар, паліцы з кнігамі, карціны на сценах...

— Не цесна вам? — цікавімся мы.

— Што вы! — смяецца гаспадар. — Нас усяго трое. Старэйшы сын у арміі. Вось кватарантку нават трымаю.

— Як зарабляеце?

— Паскардзіцца не магу.

— Даруйце, а маці ў вас ёсць?

Ні ценю збянтэжанасці. Нават жартуе: «Не квактуха ж мяне вывела». І спакойна расказвае. Яна, маўляў, жыве ў брата ў Талачыне. Як у хрыста за пазухай. Ці памагаю я ёй? Ды ёй нічога не трэба, у яе ўсяго хапае. Пісьмы? Навошта, яна ж — непісьменная.

— А колькі гадоў вашай маці?

Сумеўся. Не памятае.

— Ну, хоць на дзень нараджэння, на якое свята ці пасылалі вы ёй падарункі?

І зноў моршчыць лоб, успамінае. Прыходзіць на дапамогу жонка—неяк гадоў два назад боты гумавыя паслалі. У Мінску яны не патрэбны. Усюды ж асфальт.

— А ёй навошта гумавыя?

— Дзіўна. Што ж, выкідаць іх?

Вось і ўся гісторыя. Страшэнная, дзікая.

Проста знаёмым жанчынам, нашым харошым, добрым жанчынам падносім мы падарункі ў дзень нараджэння, віншуем з 8 Сакавіка. Магчыма, гэта робяць і Макарэвічы — Іван і Мікалай? Магчыма.

Чакае старая, хворая жанчына, маці, гатовая забыць усе крыўды, добрага слова, ласкі ад сваіх сыноў. Чакае. А ёй — гумавыя боты, якія нельга прадаць на рынку і шкада выкінуць.

Мы звяртаемся да работнікаў Талачынскай міжкалгаснай будаўнічай арганізацыі і Мінскага завода пластмасавых вырабаў: хто працуе побач з вамі, хто падае вам кожны дзень руку для поціску? Ці варты яны вашага сяброўства, вашых кіраўнікоў?

І нам хочацца звярнуцца да судовых органаў. У нас ёсць справядлівыя законы, якія ўжываюцца ў такіх выпадках.

Станіслаў ШУМСКІ, Пётр ШАЎРОЎ, слухачы Мінскай вышэйшай партыйнай школы.

Падзеі. Факты. Навіны

△ У сувязі з Днём Савецкай Арміі і Ваенна-Марскога Флоту на экранах і сельскіх кінаўстаноўках рэспублікі праходзіць шырокі паказ кінафільмаў, прысвечаных баявым подзвігам і мірным будням нашых воінаў. Дэманструюцца лепшыя творы савецкай кінематаграфіі, створаныя ў даваенныя і пасляваенныя гады.

Аб героях Брэсцкай крэпасці расказвае фільм «Бессмяротны гарнізон». Стойкасці і гераізму савецкай моладзі прысвечаны кінакарціны «У шэсць гадзін вечара пасля вайны», «Маладая гвардыя», «На шляхах вайны» і многія іншыя.

З цікавасцю прагледзяць гледачы таксама кінафільмы «Чыстае неба», «Мір уваходзячаму», «Машанька», «Два байцы», «Чапаеў», «Ляцяць жураўлі», «Адмірал Нахімаў», «У мірныя дні», беларускую кінакарціну «Чалавек не здаецца» і інш.

Баявым дзеянням каманды бронепоезда-56, якая здолела ў дні Вялікай Айчыннай вайны ў адным баі знішчыць 136 нямецкіх танкаў і дала магчымасць часцям Савецкай Арміі выйсці з акружэння, прысвечана мастацкая кінааповесць «Крэпасць на колах».

△ У спектаклях Беларускага дзяржаўнага ордэна Леніна Вялікага тэатра оперы і балета прынялі ўдзел артысты оперных тэатраў Ленінграда і Пермі.

Партыю графа Альмавівы ў оперы Дж. Расіні «Севільскі цырульнік» выканаў саліст Ленінградскага дзяржаўнага акадэмічнага тэатра оперы і балета імя С. М. Кірава А. Манухаў.

Саліст Пермскага опернага тэатра А. Сыраватка выканаў партыю Хазэ ў оперы Ж. Бізэ «Кармэн» і партыю Радамэса ў оперы Дж. Вердзі «Аіда».

△ Нядаўна калектыў Мяжанскага сельскага клуба Браслаўскага раёна даў канцэрт для жыхароў пасёлка Сілене Даўгаўпілскага раёна Латвійскай ССР. У праграме канцэрта была п'еса «Мікітаў Лапаць» М. Чарота, а таксама беларускія народныя і сучасныя песні.

Форум пісьменнікаў двух кантынентаў

Каб быў мір на зямлі! — гэтай думкай былі прасякнуты выступленні прамоўцаў з высокай трыбуны Каірскай канферэнцыі пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі. На пленарных пасяджэннях канферэнцыі выступіла каля сарака дэлегатаў. Слова «мір» гучала на ўсіх мовах.

Удзельнікі канферэнцыі аднадушна прынялі агульную Дэкларацыю, зварот да пісьменнікаў усяго свету, зварот да студэнтаў краін Азіі і Афрыкі, рэзалюцыі па асобных краінах, а таксама рашэнні па асобных арганізацыйных пытаннях.

«Сучасная абстаноўка, — гаворыцца ў Дэкларацыі, — характарызуецца ўзмацненнем барацьбы народаў Азіі, Афрыкі і Лацінскай Амерыкі. У некаторых выпадках гэтая барацьба знаходзіць сваё выяўленне ў форме нацыянальна-вызваленчых войнаў і рэвалюцыйных рухаў. У другіх—яна прымае формы масавых выступленняў супраць марыянетачных урадаў і ў барацьбе за эканамічныя і сацыяльныя змены. У выніку гэтай барацьбы імперыялістычная сістэма пахіснута ў самой сваёй аснове».

Удзельнікі канферэнцыі заклікалі пісьменнікаў усяго свету далучыць свой голас да пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі, каб выкарыстаць сваё майстэрства «ў барацьбе супраць каланіялізму ва ўсіх яго формах з мэтай дасягнення лепшага жыцця для людзей, каб забяспечыць ім хлеб, культуру і мір...»

15 лютага канферэнцыя закончыла сваю работу.

Трэцяя канферэнцыя пісьменнікаў краін Азіі і Афрыкі адбудзецца ў Інданезіі.

СТЭРЭАФАНІЧНАЯ РАДЫЁЛА

Напярэдадні адкрыцця XXII з'езда КПСС супрацоўнікі сектара прыёмнікаў Мінскага радыёзавода адправілі ў Ленінград новую радыёлу. Там, у Інстытуце радыёпрыёму і акустыкі, яна павінна прайсці выпрабаванні.

— Ні пуху, ні пер'я! — жартуючы пажадалі сябры Сямёну Школьніку, які павёз апарат.

... Пацягнуліся дні напружанага чакання. У лабараторыях канструктарскага бюро толькі і чуваць было:

— Што з Ленінграда?..

— Вестак ад Сямёна няма?..

Хваляваліся радыёзаводскія канструктары сапраўды недарма. Яны ўпершыню ў нашай краіне распрацавалі мадэль стэрэафанічнай радыёлы. Стэрэафанія — навіна ў радыётэхніцы. Распрацоўка такой радыёлы патрабавала ад калектыву канструктараў вялікай напружанасці, нястомных пошукаў. Праўда, мінскія радыёзаводцы ўжо мелі за плячыма багаты вопыт стварэння многіх складаных канструкцый. Усёй краіне добра вядомы радыёлы «Мінск-Р-7», «Мінск 58», «Беларусь-59», прыёмнікі першага класа «Беларусь-53», «Беларусь-57».

Але са стэрэафанічнай радыёлай калектыў сутыкнуўся ўпершыню. Ніхто з канструктараў не ведаў нават, што такое стэрэафанія, не ўяўляў сабе тыпу апарата.

І вось створаны дзве вялізныя лакіраваныя скрынкі, якія мала чым нагадваюць радыёапарат. Уключаем прайгравальнік. Чуваць шум поезда. Слых улаўлівае перамяшчэнне цягніка з аднаго боку ў другі. А вось гучыць аркестр. Распазнаём кожны інструмент паасобку і нават адчуваем, дзе знаходзіцца кожны з выканаўцаў...

У вялікіх творчых пошуках праходзіла стварэнне стэрэафанічнай радыёлы. Яна была зроблена з высокачастотнага дзесяціляmпавага ўзмацняльніка і дзвюх разносных акустычных сістэм, зманціраваных у драўляных скрынях. Над радыёлай працаваў вялікі калектыў інжынераў, канструктараў, тэхнікаў, зборшчыкаў. Канструктар Уладзімір Іваноў распрацоўваў сілавы трансфарматар. Узмацняльнікі прамежкавай частаты канструявалі былыя настройшчыкі Сяргей Шуб і Яўхім Міхельсон. Многае было для іх незразумелым, загадкавым. І калі ўжо здавалася, што мэта дасягнута, вузел распрацаваны, падыходзіў вядучы інжынер С. Школьнік і знаходзіў недаробкі.

Многае трэба ўлічыць інжынеру пры канструяванні новай мадэлі, таму ён, звычайна — не толькі тэарэтык, але сам і слесар, і мантажнік, і зборшчык, і намотчык. Перш чым даць работу людзям, ён усё выпрабуе сам. Па першых вопытных узорах будуць збірацца апараты на канвееры.

Кожны асобны вузел даводзілася па пяць — шэсць разоў перарабляць, зноў і зноў шукаць больш дасканалыя формы. Асабліва многа работы было ў вядучага інжынера распрацоўкі. Стварэнне стэрэафанічнай радыёлы ўзначальваў С. Школьнік, начальнік лабараторыі прыёмнікаў спецыялізаванага канструктарскага бюро.

Многа год аддаў С. Школьнік радыёсправе. Амаль усе віды апаратаў Мінскага радыёзавода прайшлі праз яго рукі. Апошнія гады ён займаецца распрацоўкай новых мадэлей. За радыёлу «Мінск-61» узнагароджаны Вялікім сярэбраным медалем Усесаюзнай выстаўкі дасягненняў народнай гаспадаркі. А ў радыёле «Беларусь-62» С. Школьнік распрацоўваў найбольш адказныя вузлы апарата: высокачастотны блок, сістэму акустыкі, антэн і карэкціраваў канструяванне астатніх вузлоў апарата.

Не менш складанай была задача тых, хто займаўся механічнай часткай стэрэафанічнай радыёлы. Канструктар Мікалай Ганчарэнка, электрамеханік Фелікс Каплан, слесар Леанід Бацвінік і Уладзімір Грыц рабілі макет шасі, кампаноўку дэталей на ім. Так, шматлікім калектывам была распрацавана мадэль першай у краіне стэрэафанічнай радыёлы. І вось яна, ужо цалкам сабраная, стаіць у лабараторыі.

Прамавугольная скрынка з пластмасавымі ўкладкамі, металічнай інкрустацыяй, каляровай шырокай шкалой вабіць вока сваёй прыгажосцю. Уключаецца прайгравальнік і ў пакоі гучыць цудоўная музыка.

Нядаўна мадэль стэрэафанічнай радыёлы вярнулася з Ленінграда. Выпрабаванні былі нялёгкімі. Радыёлу выпрабоўвалі ў лабараторыях прыёмнікаў, прайгравальнікаў, акустыкі, надзейнасці. Праводзілі кліматычную праверку. Радыёла працавала запар дванаццаць гадзін пры тэмпературы плюс 85 градусаў. У камеры вільготнасці яна працавала 48 гадзін пры тэмпературы плюс 60 градусаў і 85 працэнтаў вільготнасці. Яе трымалі ў камеры холаду пры 40 градусах марозу. І пасля кожнага такога выпрабавання — паўторная праверка па ўсіх параметрах.

Стэрэафанічная радыёла паспяхова вытрымала экзамен. Усесаюзны навукова-даследчы інстытут радыёпрыёму і акустыкі прызнаў апарат «Беларусь-62» лепшай канструкцыяй 1961 года. Стэрэафанічнай радыёле дадзена пуцёўка ў серыйную вытворчасць.

Ю. ЭСТРЫН, рабочы радыёзавода.

Мантажніцу А. Навумчык і канструктара С. Школьніка ў час зборкі аднаго з вузлоў стэрэафанічнай радыёлы сфатаграфаваў наш пазаштатны карэспандэнт Г. Навумаў.

Прыгожым становіцца Гомель. З кожным годам расце дабрабыт працоўных. На гэтым здымку вы бачыце жылыя дамы па вуліцы Працоўнай.

Фота Ул Крука.

На радзіме Шахразады

К. БУРМІСТРАЎ

СЯБРЫ

Калі паедзеце на поўдзень ад Багдада па шырокай асфальтавай шашы, дык на 160-м кіламетры трапіце ў невялікі горад Куфа, дзе жыве менш 15 тысяч чалавек. Сюды мяне спачатку і накіравалі працаваць. Пасялілі ў катэджы за горадам. Вакол раскінулася бясконцая пустыня, з якой начамі даносілася выццё шакалаў.

Па сведчанню мясцовых жыхароў, тут бывае цудоўнае надвор'е ў зімовы перыяд, калі па тры-чатыры разы ў месяц праходзяць дажджы і ажывае прырода. Вакол усё цвіце. Пальмы і эўкаліпты ачышчаюцца ад пылу і робяцца ярка-зялёнымі. Тэмпература паветра дасягае днём 15-20 градусаў цяпла, а ўначы апускаецца не ніжэй нуля.

Але я трапіў у Куфу летам, калі было горача і суха. Тэмпература ў ценю—40-50 градусаў. Дажджоў і паміну няма. Нярэдка вецер наносіць з пустыні драбнейшы пыл. У такія моманты нічога нельга ўбачыць на адлегласці 30 метраў. Многа непрыемнасцей прыносяць шкодныя насякомыя: скарпіёны, фалангі і інш. На кожным кроку сустракаюцца змеі.

Калі я ўпершыню ўбачыў на двары скарпіёна, дык адчуў сябе даволі няёмка ад такога суседства. Потым мы ўсе звыкліся і спакойна іх знішчалі. Быў выпадак, калі да нас у ванную запаўзла змяя, залезла па трубе.

На работу нас вазілі ў санітарнай машыне. Спачатку працаваць было вельмі цяжка. Галоўная бяда — няведанне мовы пацыентаў. Ні распытаць, ні параіць нічога не маглі. На ўсю нашу групу, якая складалася з трох урачоў, была толькі адна перакладчыца. Тады мы старанна ўзяліся за ўдасканаленне сваіх ведаў у англійскай мове, якую калісьці вывучалі, але, на жаль, не вельмі сур'ёзна. Адначасова вучыліся гаварыць па арабску. Праз тры месяцы ўжо маглі весці нескладаныя гутаркі з мясцовымі жыхарамі.

Але і ў першыя дні мы атрымалі адчувальную падмогу ад арабскіх сяброў. Нам давялося працаваць поплеч з хірургамі Ахмедам і Брагімам. Гэта аказаліся выдатныя, прагрэсіўныя людзі. Ахмед — ужо немалады паўнаваты мужчына сярэдняга росту, з праніклівымі чорнымі вачыма і добрай шчырай усмешкай. Брагім — сімпатычны малады чалавек, які зусім нядаўна атрымаў дыплом урача, але ўжо карыстаецца славай добрага, сумленнага спецыяліста. Абодва так сардэчна, так шчыра адносіліся да нас, што ўжо на другі дзень здавалася, нібыта мы знаёмы многія гады. Яны з першых дзён добраахвотна ўзялі на сябе функцыі нашых перакладчыкаў. Калі ў іх канчаўся рабочы дзень, яны прыходзілі да нас, і мы разам прымалі хворых. Тлумачэнні пацыентаў яны перакладалі на лацінскую мову, якая добра вядома кожнаму ўрачу. А мы такім жа шляхам перадавалі хворым свае вывады і парады.

Працаваць нам давялося ў даволі складаных умовах. Мясцовае насельніцтва не прывыкла лічыцца з патрабаваннямі санітарыі і гігіены.

Неяк абходзіў я шпіталь (так называюць у Іраку бальніцы) у начны час. Мяне ахапіў жах. Гэта, напэўна, здарылася б з любым нашым урачом, калі б ён быў на маім месцы. Многіх хворых не аказалася ў палатах. Адны пайшлі начаваць дадому, другія—маліцца ў мячэць, якая знаходзілася на адлегласці звыш трох кіламетраў. А тыя, што засталіся, спалі не на ложках, а на падлозе разам са сваякамі, якія прыйшлі іх адведаць. Раніцай наведвальнікі прама ў палатах грэлі самавары і пілі чай.

З-за розных забабонаў і нам прыйшлося мірыцца з многімі парушэннямі медыцынскіх правіл. Хворых кладуць у шпіталь у сваёй бялізне, бо ў арабаў лічыцца, што калі апранеш бальнічную бялізну, дык абавязкова загінеш. Ніяк не згаджаюцца яны і мыцца. Многія прывозяць з сабой зямлю і мажуць ёю сцены палаты. Цяжка было нам звыкнуцца з тым, што памяшканні прыбіраюцца сухім спосабам і ў момант уборкі там няма чым дыхаць з-за густога пылу.

Сутыкнуліся мы і з занядбанасцю раду галін медыцыны. Асабліва адстае стаматалогія. Дагэтуль у краіне ведаюць адзін спосаб лячэння зубоў — вырыванне іх. Дрэнна пастаўлена паталага-анатамічная служба. Трупы загінуўшых ускрываюцца толькі па распараджэнню паліцыі. Гэта звязана з тым, што мусульмане імкнуцца хутчэй пахаваць нябожчыка, «пакуль не аддзялілася душа ад цела».

Аднак да нас, медыкаў, пацыенты адносіліся з вялікай павагай, і нам паступова ўдалося прывучыць іх да строгіх шпітальных парадкаў.

Шпіталь у Куфе размешчаны на беразе славутай ракі Еўфрат. Калі я ўпершыню ўзышоў на яе пясчаны бераг і зазірнуў у водную глыбіню, то быў здзіўлены незвычайным мноствам рыбы, якая так і кішэла зверху да самага дна. Аказваецца, яе ловяць вельмі мала. За ўвесь час мне нават не давялося бачыць чалавека з вудай. Сам я заўзяты аматар такога спосабу рыбалоўства і, натуральна, не мог прымірыцца з яго поўным ігнараваннем. Рашыў прывучыць да рыбнай лоўлі арабскіх сяброў. Спроба ўдалася вельмі добра. Нашы хірургі Ахмед, Брагім і іншыя ўрачы ахвотна пачалі ездзіць з намі на Еўфрат і навучыліся даволі спрытна лавіць вудамі рыбу. Адзначу, між іншым, што больш за ўсё лавіліся невялікія пражэрлівыя самы.

Дарэчы, іракцы вельмі старанна ахоўваюць свае рыбныя багацці. Рыбу ловяць толькі сецямі з буйнымі ячэйкамі, каб не трапляла ў іх драбяза.

Увосень мяне па загаду міністра аховы здароўя Іракскай рэспублікі перавялі на работу ў багдадскі шпіталь. Тут мне давялося больш падрабязна пазнаёміцца са станам аховы здароўя насельніцтва. Як я ўжо адзначыў, манархічны рэжым пакінуў вельмі цяжкую спадчыну. Да рэвалюцыі ў краіне штогод рэгістравалася 4,5 мільёна хворых—тры чвэрці насельніцтва. Медыцынская дапамога была платнай і таму недаступнай для беднякоў.

У дзяржаўных шпіталях лячэнне цяпер бясплатнае. Але за знаходжанне ў палатах 1 і 2 класаў хворыя павінны плаціць 1-2 дзінары за дзень. У гэтых палатах прыходзіцца таксама плаціць за аперацыі і медыкаменты. І толькі для хворых, якія знаходзяцца ў палатах трэцяга класа, сапраўды існуе бясплатнае лячэнне.

На першы погляд здаецца, што бедныя слаі насельніцтва забяспечаны нармальнай медыцынскай дапамогай. Але гэта далёка не так. Дзяржава адпусціла на ахову здароўя ў 1959 годзе менш пяці мільёнаў дзінараў. У пераводзе на нашы грошы на жыхара прыйшлося ў год 8,6 рубля (у СССР—200 рублёў).

Амаль усе ўрачы, якія працуюць у дзяржаўных медыцынскіх установах, маюць свае прыватныя платныя клінікі, а некаторыя нават стацыянары. Гэта іншы раз параджае нядобрасумленныя адносіны да выканання службовых абавязкаў. Некаторыя за сем гадзін прымаюць па 100—150 хворых. Дзе ўжо тут да падрабязнага вывучэння хваробы і эфектыўнай дапамогі. Яна аказваецца такімі ўрачамі толькі ва ўласнай клініцы. За аперацыю апендыцыту і аказаныя пры гэтым паслугі хворы павінен заплаціць 80—100 дзінараў, у той час, як сярэднемесячны заробак рабочага складае толькі 15-20 дзінараў, а землякопа — 6-7.

Асноўная маса ўрачоў і цяпер працуе ў вялікіх гарадах. Таму сельскае насельніцтва дагэтуль яшчэ пазбаўлена своечасовай кваліфікаванай медыцынскай дапамогі, знаходзіцца пад уладай знахароў і шаптух.

...У Багдадзе я даведаўся аб радаснай навіне: прыехала жонка. Сустрэліся, як пасля шматгадовай разлукі, хаця не бачыліся ўсяго некалькі месяцаў. Пасялілі нас у прасторным пакоі ў адным з катэджаў, дзе жывуць нашы ўрачы. У нашым распараджэнні, акрамя таго, агульны вестыбюль. Адсюль можна падняцца на дах, які ўяўляе з сябе кафельную пляцоўку, абгароджаную высокім бар'ерам. Тут вельмі зручна загараць, любавацца цудоўнымі відамі Багдада, прагульвацца і адпачываць.

Нягледзячы на пахаладанне, цвітуць ружы і алеандры, яркай зелянінай цешаць позірк пальмы. Убачылі мы тут і нашы родныя таполі, асіны і вербы. З надыходам восені, яны, як і на радзіме, скідаюць лісце.

Птушак мала. Ёсць вераб'і. Яны буйнейшыя, чым нашы, але палахлівыя і менш нахабныя. Давялося нам бачыць таксама сарок, варон і галубоў. У цёплыя ночы слухалі спевы цыкад. Яны прыемна цешаць слых і надаюць асаблівую чароўнасць гэтаму паўднёваму краю. Але з наступленнем халадоў цыкады кудысьці зніклі.

Багдад раскінуўся на 20 кіламетраў уздоўж ракі Тыгр. Арабскае імя ракі—Дачлен. Тыграм раку празвалі англічане. Сталіца на фоне вечна блакітнага неба, пад асляпляльнымі праменнямі сонца выглядае чароўна. Тут вельмі многа мячэцей, мінарэтаў, палацаў, багатых віл, магазінаў.

На новым месцы ў нас таксама адразу з'явіліся надзейныя сябры, якія імкнуліся стварыць нам усе ўмовы для плённай працы. Вось характэрны прыклад. У першыя дні ў багдадскім шпіталі мне дапамагаў медыцынскі брат Шакер. Гэта быў маленькі чалавечак з непрыемнымі лёкайскімі манерамі. Вочы яго заўсёды бегалі, нібы ён баяўся, што ў іх можна будзе прачытаць яго сакрэты. Арабскія ўрачы мне паведамілі, што гэта сапраўды падазроны чалавек. Пры манархічным рэжыме ён быў супрацоўнікам паліцыі, а пасля ўсталявання рэспублікі вырашыў дзейнічаць на медыцынскай ніве. Што і казаць, працаваць з ім мне было вельмі непрыемна. Не ведаю, якія захады прынялі нашы іракскія сябры, але праз кароткі час Шакер знік. Замест яго да мяне прыслалі медыцынскага брата Багу. Гэта быў атлетычнага складу трыццацігадовы мужчына з прыгожым смуглявым тварам, на якім чарнелі вялікія вусы. У яго добрае, чулае сэрца, зыркія вочы, умелыя рукі, як і належыць работніку медыцынскай арміі.

Калі ў апошнія гады маёй працы ў Іраку мяне накіравалі на поўнач краіны, Бага, які паспеў моцна прывязацца да мяне, папрасіў узяць яго з сабой. Маё хадайніцтва задаволілі, і мой памочнік, абмяняўшы кватэру, разам з сям'ёй перабраўся са сталіцы ў правінцыю. Пазней, калі я ад'язджаў на радзіму, мы рассталіся як самыя лепшыя, самыя блізкія сябры.

Шчырая дружба ўсталявалася ў нас з многімі мясцовымі інтэлігентамі, асабліва ўрачамі. З урачом Аднанам, фармацэўтам Шамунам мы часта ездзілі лавіць рыбу на Тыгр або проста бавілі разам вольны час. Між іншым, у першыя месяцы мне давялося пазнаёміцца з даволі капрызным норавам Тыгра. У часе дажджоў рака часта выходзіць з берагоў і затапляе вялізарныя плошчы, пакідаючы на паверхні пласт урадлівага глею. Як толькі вада спадае, арабы закладваюць на вызваленых плошчах бахчы і вырошчваюць на іх разнастайную гародніну—агуркі, памідоры, гарбузы і інш. Але здараецца і так, што перыяд дажджоў надыходзіць зарана, рака нечакана разліваецца, і тады праца людзей прападае марна. Аднойчы здарыўся такі выпадак. Аднан запрасіў нас правесці выхадны дзень на маляўнічым зялёным лужку на беразе Тыгра. Паехалі туды на машынах, загадзя смакуючы цудоўны адпачынак. Але прыйшлося вярнуцца ні з чым. І намечаны лужок, і суседнія бахчы заліла вада. Гэта раптоўныя дажджы вымусілі Тыгр выйсці з берагоў.

Працяг. Пачатак глядзі ў №№ 13, 14 г. г.

Арабка нясе на рынак малако.

Галоўны рэдактар Н. Е. ПАШКЕВІЧ.
Рэдакцыйная калегія: З. І. АЗГУР, А. І. БУТАКОЎ, К. Л. ГУБАРЭВІЧ, В. Ул. ІВАШЫН, А. Н. МАРЦІНОВІЧ (адказны сакратар), П. Ф. ПРЫХОДЗЬКА, Р. К. САБАЛЕНКА (намеснік галоўнага рэдактара), М. Г. ТКАЧОЎ, І. З. ШАРАХОЎСКІ, І. Б. ШАЦІЛА, Р. Р. ШЫРМА.

Праўленне Саюза пісьменнікаў БССР выказвае глыбокае спачуванне пісьменніку Палескаму Вечаславу Пятровічу з прычыны напаткаўшага яго гора—смерці маці.

«Литература и искусство» — орган Министерства культуры и правления Союза писателей БССР, Минск.
Адрас РЭДАКЦЫІ: г. Мінск, вул. Захарава, 19. Тэлефоны: прыёмнай рэдакцыі—3-24-61, намесніка галоўнага рэдактара — 3-25-25, адказнага сакратара—3-25-25, аддзела літаратуры—3-20-54, аддзела мастацтва—3-24-62, аддзела культуры—3-22-04, выдавецтва—3-19-52, бухгалтэрыі—3-11-03.
«Літаратура і мастацтва» выходзіць два разы на тыдзень: у аўторак і пятніцу.
АТ 00069.
Друкарня выдавецтва «Звязда».